

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องทุนทางสังคมในการพัฒนาของชุมชน บ้านหินกอง หมู่ที่ 8 ตำบลหนองขาม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่หมู่บ้านหินกอง จึงขอนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพแวดล้อม และข้อมูลทั่วไปของบ้านหินกอง แบ่งได้ 3 ยุคสมัย ดังนี้

- 1.1 ยุคตั้งแต่เริ่มตั้งถิ่นฐานของชุมชน
- 1.2 ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงของชุมชน
- 1.3 ยุคหลังการเปลี่ยนแปลง - ปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 กระบวนการทุนทางสังคมในการพัฒนาของบ้านหินกอง แบ่งพิจารณาเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

- 2.1 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคม
- 2.2 สรุปกระบวนการทุนทางสังคมในการพัฒนา

ส่วนที่ 1 สภาพแวดล้อมและข้อมูลทั่วไปของบ้านหินกอง

ยุคตั้งแต่เริ่มตั้งถิ่นฐานของชุมชน

บ้านหินกอง หมู่ที่ 8 ตำบลหนองขาม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ในตำบลหนองขาม ในอดีตหมู่บ้านหินกองเป็นป่าดงดิบ มีสัตว์ป่านานาชนิด เช่น ช้าง เสือ กระต่าย กระเจิงต่าง ๆ อาศัยอยู่และหมู่บ้านหินกองจะมีหินก้อนเล็กก้อนน้อยจำนวนมากในพื้นที่บริเวณหมู่บ้าน ถนนหนทางเป็นทางเกวียน ทุกคืนจะมีหินมากองอยู่กลางทางสัญจรไปมาของหมู่บ้าน รุ่งเช้าผู้คนในหมู่บ้านก็ต้องช่วยกันขนก้อนหินที่มากองกีดขวางการจราจรออกไป เพื่อให้ได้สัญจรไปมาได้สะดวก ผู้เฒ่าของหมู่บ้านบอกต่ออีกว่า เมื่อเกิดกรณีเช่นนี้บ่อย ๆ จึงมีการมาแอบดูในช่วงกลางคืนว่าก้อนหินต่าง ๆ ที่มากีดขวางการจราจรนั้นมาจากไหน ซึ่งพบว่าเป็นช้างป่าช่วยกันขนลงมากองไว้ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว จึงได้ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านหินกอง ตามคำบอกเล่าของ นางทองอยู่ ล้อประเสริฐ ที่ว่า

ประวัติของบ้านหินกองนี้มายังไง เชื้อโหมชาวบ้านที่นี้น้อยคนนักที่จะเล่าประวัติ แม้กระทั่งผู้ใหญ่เปี้ยก ผู้ใหญ่บ้านที่นี้ยังไม่รู้เลย คนที่เล่าให้ฟังเป็นยายคนหนึ่งอายุ ตั้ง 91 แล้ว ซื่อยายสำเนียง ตอนนี่แกไปไหนมาไหนไม่ค่อยไหวแล้ว หลง ๆ ลืม ๆ แล้ว ตอนที่ป้ายายมาอยู่ที่นี้ใหม่ ๆ ป้าก็ไปหาคนเฒ่าคนแก่ของที่นี่ แกเล่าให้ป้าฟัง ว่า ตรงข้าง ๆ บ้านป้าจะเป็นคอคอดตรงนี้ จะมีลำรางอยู่หนองหนึ่ง จะมีถนนเล็ก ๆ ถนนแคบ ๆ พอไต่ขึ้นมาแล้วเค้าก็เลยมาเบิกออกให้กว้าง และใกล้ ๆ จะมีเขา กระป้อมอยู่หนึ่ง ซ้างจะลงมาทางนั้นแหละ มันมีโปง เค้าจะไม่ว่าข้าง คนแก่เค้า บอกว่าไม่ว่าอะไรไม่รู้ มันเป็นถนนทางเกวียน เป็นทางดิน พอตกลงกลางคืนมันก็ ตะกายเอาหินมากองปิดทางไว้ คนที่จะลงไปข้างล่างก็ไปไม่ได้ ก็ต้องมาเอาหินออก ก่อนถึงจะได้ไปได้ กลางคืนชาวบ้านก็มาแอบดูกัน อะไรมันมาทุกวัน มันมาอย่างนี้ จะ ไปก็ต้องมาขนออก วันหนึ่งมันออกได้เที่ยวเดียว ออกไปก็ต้องไปค้างที่ศรีราชานะ วันรุ่งขึ้นถึงได้กลับมา เสร็จแล้วเค้าก็เลยบอกกันว่าข้างมันช่วยกันไว้ย มันดันหินลง มากองขวางทางไว้ มันดันลงมาเหมือนไม่อยากจะให้เจริญหรือยังเงิเรากี่ไม่รู้ละ มัน เป็นทางเกวียน แล้วรถมันจะออก รถมัยก่อนไม่เหมือนรถสมัยนี้ เสียงมันดังมาก มันอาจไปรบกวนรบกวนมันมั้ง มันเลยเอามากองไว้ เค้าก็เลยโยนทิ้งไป เบิกให้กว้าง ยายแกเป็นคนบอก ตอนนี่แกไม่ค่อยไหว ตอนที่ป้ามาอยู่ใหม่ ๆ แกเล่าให้ฟัง (ทองอยู่ ลือประเสริฐ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

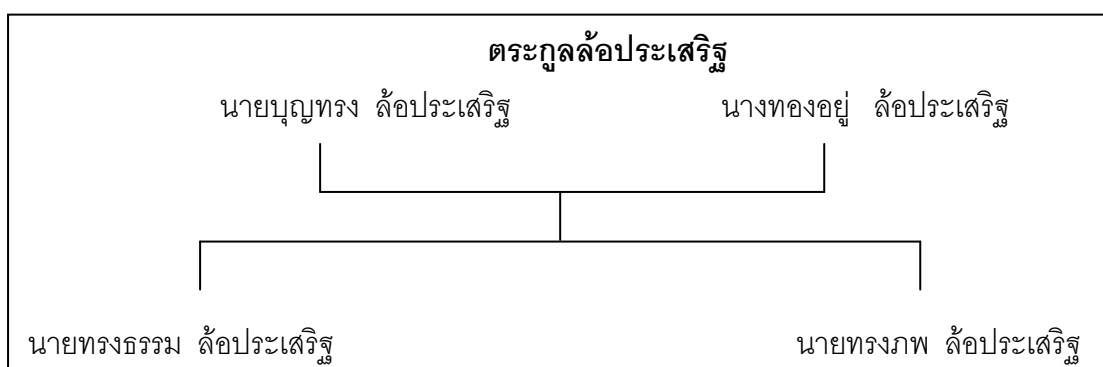
ภูมิประเทศของหมู่บ้านหินกองนั้น พื้นที่ส่วนใหญ่ของหมู่บ้านซึ่งเป็นป่าและเป็นพื้นที่ ในการตัดไม้ของบริษัทศรีมหาธาตุ จำกัด ซึ่งได้รับสัมปทานจากรัฐในการโค่นไม้ได้ถูกต้องตาม กฎหมาย จึงเป็นพื้นที่ที่ไม่ค่อยมีคนจะอยู่มากนักในสมัยก่อน ต่อมาเมื่อประชาชนที่ได้อพยพมาจาก ต่างถิ่นมาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านหินกอง ประชาชนบ้านหินกองส่วนใหญ่จึงเป็นประชาชนที่ย้ายมา จากหลายถิ่น เช่น มาจากจังหวัดปราจีนบุรี สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา นครนายก สระแก้ว หรือ แม้กระทั่งจากกรุงเทพมหานครมาอาศัยอยู่รวมกัน

คนพื้นเดิมจริงของที่นี่มีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่ย้ายมาจากที่อื่นทั้งนั้น แต่ ย้ายกันมานานแล้วนะ บางคนย้ายมา 30-40 ปี แล้วนะ ย้ายมาจากในตัวเมืองชลบุรี บ้าง มาจากปราจีนบุรีบ้าง ฉะเชิงเทราบ้าง นครนายก สระแก้ว หรือจากบางพลี สมุทรปราการ หรือพระประแดง สมุทรปราการก็เยอะนะ มาซื้อที่อยู่ที่นี่กัน ทำไร ทำ สวนกัน คนที่เป็นคนพื้นทีจริง ๆ ก็มีน้อย อาจเป็นเพราะว่าสมัยก่อนที่นี้กันดารก็ได้ นะ คนพื้นเดิมจึงย้ายออกไปอยู่ในที่ที่เจริญกัน (สมคิด ช้าง แก้ว, สัมภาษณ์)

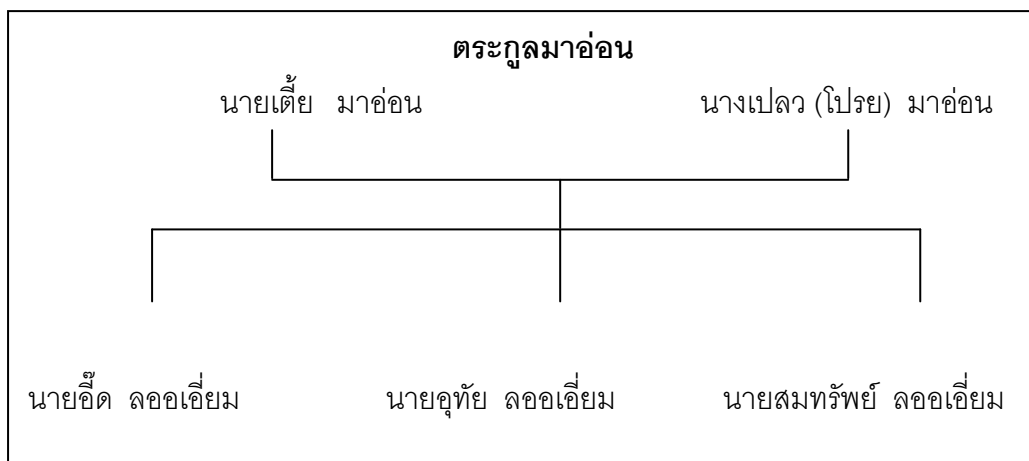
. . . เมื่อปี 31 ป้าเองก็ย้ายมาจากบางพลี สมุทรปราการนะ หลายครอบครัวที่นี่ก็ย้ายมาจากสมุทรปราการ ย้ายมาจากปราชินะบ้าง แปรริ้ว (ฉะเชิงเทรา) บ้าง หลายที่นะ คนที่นี่เดิม ๆ มีน้อยมาก เพราะแทบจะไม่มีบ้านเลย มีไม่กี่หลังตั้งอยู่ห่าง ๆ กัน ไม่ดูหน้าตาเหมือนสมัยนี้ มาอยู่แรก ๆ เจียบมาก ๆ. . . (ทองอยู่ ล้อประเสริฐ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

โดยอาชีพส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ด้วยการปลูกพืชสวนพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง สับปะรด มะพร้าว และการเลี้ยงไก่ สภาพหมู่บ้านหินกองมีพื้นที่ทั้งสิ้น 6,375 ไร่ ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขาสลับกับเชิงเขาเล็ก ๆ ลักษณะภูมิประเทศเป็นแบบร้อนชื้น มีฝนตกชุกตลอดปี ประชาชนจัดตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่ม ครอบครัวยุคแรก ๆ มีการกระจายตามสภาพภูมิประเทศ ประชาชนในบ้านหินกองเป็นหมู่บ้านที่สมาชิกในชุมชนอยู่กันอย่างเครือญาติ มีความรัก ความสามัคคีและให้ความสำคัญในการดูแลรักษาหมู่บ้าน ในหมู่บ้านหินกองมีตระกูลใหญ่ ๆ ที่เป็นตระกูลแรก ๆ ตั้งแต่เริ่มตั้งชุมชนและเป็นบุคคลระดับผู้นำในหมู่บ้าน มี 3 ตระกูล ตามแผนภูมิดังนี้

แผนภูมิที่ 4.1
ตระกูลล้อประเสริฐ

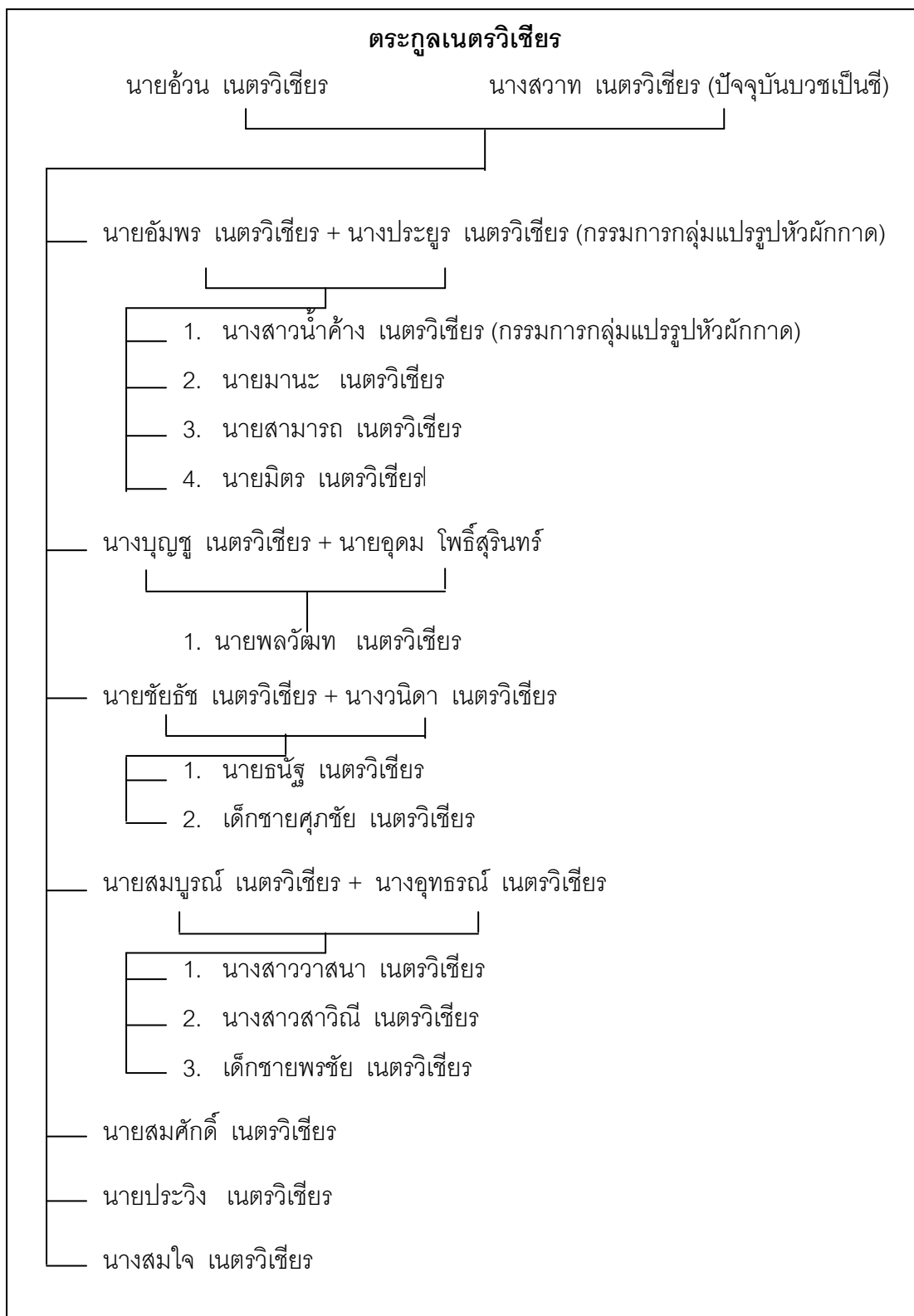


แผนภูมิที่ 4.2
ตระกูลมาอ่อน



สำหรับในตระกูลมาอ่อนนี้ สาเหตุของการที่บุตรของคนในตระกูลนี้มีนามสกุลไม่ตรงกับบิดา และมารดานั้น เนื่องจากบุตรทั้งสามคนเป็นบุตรที่ติดภรรยา และนางเปลว มาอ่อนได้สมรสใหม่กับนายเตี้ย มาอ่อนจึงได้ใช้นามสกุลสามีใหม่

แผนภูมิที่ 4.3
ตระกูลเนตรวิเชียร



ถ้าดูจากแผนภูมิของแต่ละตระกูล จะเห็นได้ว่าแต่ละตระกูล แม้จะไม่ได้มีการเชื่อมโยงกันในลักษณะการขยายครอบครัว หรือมีการเชื่อมโยงกันในลักษณะญาติกันจริง ๆ แต่มีความเชื่อมโยงกันในลักษณะเครือญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความเห็นอกเห็นใจกัน มีความรักให้กัน ร้อยประสานสัมพันธ์กันในลักษณะเครือญาติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความมีจิตสำนึกความเป็นชุมชนของแต่ละตระกูล ที่มีความเสียสละเพื่อชุมชน ทำให้ระบบสังคมมีความเกาะเกี่ยวกัน และในแต่ละตระกูลจะมีทั้งผู้นำทางธรรมชาติ และผู้นำทางการ ที่จะคอยทำงานให้กับชุมชนบ้านหินกอง

ลักษณะวิถีชีวิตแต่ดั้งเดิม ของชาวบ้านในหมู่บ้านหินกอง ตั้งแต่เริ่มตั้งหมู่บ้าน ประชาชนจากหลายถิ่นได้มีการย้ายมารวมกับชาวบ้านในถิ่นเดิม มีการขยายตัวของชุมชนออกไปทั้ง การแต่งงานของคนในหมู่บ้านด้วยกันเอง หรือมีคนย้ายเข้ามาในถิ่น แต่เมื่ออยู่ไปก็มีความผูกพันกันในลักษณะเครือญาติ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ระบบครอบครัวจะมีลักษณะเป็นโครงสร้างใหญ่ กล่าวคือ เป็นครอบครัวขยาย โดยจะมีตั้งแต่ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ พี่ น้อง ลูก ป้า น้า อา ฯลฯ อยู่ในครอบครัวเดียวกันซึ่งลักษณะโครงสร้างของครอบครัวขนาดใหญ่นี้เอง จึงเป็นสถาบันที่มีความอบอุ่น ใกล้ชิดที่จะคอยดูแลซึ่งกันและกัน แต่ละบ้านในหมู่บ้านก็จะรู้จักกัน รักใคร่กันดีเปรียบเสมือนญาติมิตร มีความไวเนื้อเชื่อใจกัน มีน้ำใจต่อกัน เอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

. . . เมื่อก่อนบ้านพวกเราอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ ๆ มีพ่อ แม่ พี่ น้อง มาอยู่รวม ๆ กัน บ้านฉันมีพี่น้องตั้งหลายคนก็อยู่เรือนเดียวกันนี้แหละ นอนกันเป็นแถว พอโต ๆ มาพ่อก็ทำห้องเพิ่มให้ผู้ชายก็ไปนอนกับผู้ชาย ผู้หญิงก็มานอนกับผู้หญิง พอโตมีครอบครัวพ่อกับแม่ก็แบ่งที่ข้าง ๆ บ้านให้ปลูกบ้านคนละหลัง เราก็อยู่ติด ๆ กันนั่นแหละ พ่อกับแม่แบ่งที่ให้ทุกคน แต่ก็อยู่ติด ๆ บ้านใหญ่นั่นแหละ ส่วนมากสมัยก่อนก็จะทำกับข้าวที่ครัวเดียว กลับจากไร่ก็มากินข้าว พร้อม ๆ กัน ครอบครัวผมจะใหญ่ที่สุดในหมู่บ้านแล้ว เพราะพ่อกับแม่มีลูกหลายคน... (ชัยธัช เนตรวิเชียร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2551)

. . . เพราะเรามันพี่น้องกันทั้งหมด เราจึงใกล้ชิดกันมาก เข้าออกไปทำไร่ด้วยกัน เย็นมาก็มานั่งกินข้าวด้วยกัน ช่วยกันทำไร่ทำสวนกันไป หามาได้ก็แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ภาษาพี่ ๆ น้อง ๆ พ่อแม่เราสอนให้เราดูแลซึ่งกันและกัน พี่น้องฉันไม่เคยทะเลาะเบาะแว้งกันนะ ไม่ใช่แต่พี่น้องในบ้านนะ เพื่อนบ้านที่อยู่ข้างบ้าน เราก็คิดว่าเค้าเหมือนพี่น้องเราเหมือนกัน ไปมาหาสู่กันจนเหมือนญาติ บ้านโน้นมีอะไรที่เรา

ช่วยกันได้เราก็ช่วยกันไป วันก่อนบ้านยายโปรยยังให้บ้านฉันยืมรถไปส่งมะพร้าวที่ตลาดเลย บ้านยายโปรยบางทีก็มาเยี่ยมรถไถบ้านผู้ใหญ่เปียกบ้าง คนในหมู่บ้านนี้ใจดีช่วยเหลือกันตลอด ของต่าง ๆ ก็หยิบยืมกันได้ ไม่มีหวง บางทีมาหยิบไปใช้ก่อนก็มี แล้วมาบอกกันทีหลัง ไม่เป็นไร ฉันพึ่งแก แกพึ่งฉันสลับกันไป แต่เราก็ไม่ได้เอามาคิดเป็นบุญคุณอะไรนะ ก็พึ่งพาอาศัยกันได้ เรามันคนบ้านเดียวกัน ไม่รักคนบ้านเดียวกัน แล้วจะรักใคร โต ๆ มาด้วยกันทั้งนั้น คืออย่างบ้านเราไม่มีขโมย บ้านฉันไม่เคยลืดอกประตุเลย เพราะรู้ว่าคนที่นี้เค้าไม่เอา ... (อัมพร เนตรวิเชียร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2551))

... คนบ้านเราเค้าสามัคคีกัน มีงานเพื่อส่วนรวมก็จะออกมาช่วยกัน อย่าว่างานส่วนรวมเลย งานส่วนตัวเวลาไม่มีใครเดือดร้อน เค้าก็ไปช่วยเหลือกัน เมื่อก่อนบ้านลูกยายโปรยที่ปลูกผักมีหนอนลง พวกเพื่อนบ้านก็ไปช่วยกันตำบระเพ็ด แล้วก็ช่วยกันฉีดยาฆ่าแมลง หรืออย่างบ้านโน้นเค้าจะจัดงานอะไรนะ ก็ไปช่วยกันโดยไม่ต้องบอก ทุกคนรู้เลยว่าต้องมาทำอะไรที่ไหน คนนั้นทำครัว คนนี้จัดสถานที่ ทุกคนรู้หมด ทำบอย ๆ เข้าทุกคนรู้หมดว่าจะต้องให้ใครเป็นหัวหน้าดูแลเรื่องอะไร อย่างว่าแหละ บ้านเรามีกันแค่นี้ มองหน้าก็รู้แล้วว่าต้องไปช่วยกันทำอะไร ในชีวิตประจำวันพวกเราเหมือนญาติสนิทนั่นแหละ ถ้าเป็นเรื่องของคนชุมชนแล้ว ทุกคนจะเป็นเดือดเป็นร้อนแทนกันไปหมด อย่างเมื่อก่อนลูกของพี่ตมไม่สบาย ทุกคนก็เป็นห่วงเป็นใย ถามสารทุกข์สุกดิบอยู่ตลอดเวลาว่าใครไปเยี่ยมมาแล้วบ้าง เป็นอย่างไรบ้าง ออกจากโรงพยาบาลหรือยัง ใครจะไปเยี่ยมบ้าง ฉันจะขออาศัยไปด้วยนี่แหละเค้าเป็นห่วงกัน...(บุญเทิน สิงห์น้อย, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551))

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ทุกคนต่างก็ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ทำให้ความสัมพันธ์ที่มีระหว่างกันเป็นไปในลักษณะของความสัมพันธ์ ที่มีความแนบแน่นกันอย่างสูง เมื่อมีความสัมพันธ์ที่มีลักษณะของความเป็นเครือญาติกันนั้น จึงได้ส่งผลให้เกิดการช่วยเหลือพึ่งพากันอย่างมาก มีการเอื้อเฟื้อแบ่งน้ำใจให้แก่กันหลาย ๆ ด้าน เช่น ในเรื่องการทำไร่ ทำสวนนั้น ชาวบ้านจะช่วยเหลือกันในลักษณะที่เรียกว่า การเอาแรงกัน คือการมีน้ำใจในการไปช่วยคนอื่นทำไร่ทำสวนที่เขา เช่น การไปช่วยเพื่อนบ้านถากหญ้าที่ขึ้นรกในสวนหรือไร่ แต่ในขณะเวลาที่สวนหรือไร่ของเรา เพื่อนบ้านก็จะมาช่วยเรา เป็นการใช้แรงกันต่อไป รวมทั้งการมีน้ำใจในการให้หยิบยืมเครื่องทุ่นแรง หรืออุปกรณ์ในการทำไร่ ทำสวนต่าง ๆ เช่น การให้ยืมรถสำหรับพลิกหน้าดินในการทำไร่ หรืออาจจะจ่ายเป็นค่าเช่าก็คิดกันในราคาถูก หรือคิดเฉพาะค่าน้ำมันเท่านั้น หรือ

ตัวอย่างในการให้ยืมอุปกรณ์ในการเก็บผลไม้ต่าง ๆ เป็นต้น หรือหากเป็นเรื่องของงานบุญ หรืองานเทศกาลต่าง ๆ นั้น ชาวบ้านก็จะมีน้ำใจให้แก่กันในการเข้าไปช่วยเหลือด้านแรงงานทันทีที่ทราบ หากบ้านไหนมีการจัดงานขึ้นแล้วไม่ยอมบอกข่าวให้ญาติ พี่น้อง หรือเพื่อนบ้านมาช่วยงาน เจ้าของบ้านก็จะถูกตำหนิและโกรธเอาได้ ถ้าเพื่อนบ้านมาทราบภายหลัง

เวลาที่บ้านยายโปรยแจะเตรียมดินสำหรับปลูกผัก นอกจากลูก ๆ ของยายโปรยแล้วเจ้าทิดโง่ลูกป้ามันก็ไปช่วยประจำ หรืออย่างเจ้าน้ำค้าง เจ้ามิตรลูกตาอัมพร ก็ไปช่วย ๆ กันนะ ถึงเวลาบ้านป้าจะทำความสะอาดสวน หรือเก็บมะพร้าว ลูก ๆ ยายโปรยก็มาช่วยเจ้าทิดโง่มันเก็บมะพร้าวเหมือนกันนะ ผลัดกันนั้นแหละ เอ็งช่วยข้า ข้าช่วยเอ็ง บ้านผู้ใหญ่เปียกจะตัดมัน พวกเราก็ไปช่วย ๆ กันนะ ป้าก็ไปกับเขาด้วย อายุเยอะแล้ว ช่วยได้บ้างไม่ได้บ้าง ก็ไปให้กำลังใจก็ยิ่งดี หยิบจับโน่นนิดนี่หน่อยช่วยกันนะ...(ทองอยู่ ล้อประเสริฐ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551))

... ผู้ใหญ่แกใจดีเวลาใครมาเยี่ยมอะไรเขาก็ให้ บางทีเยี่ยมรดไผ่ไปไผ่ไร่มันบ้าง แอบบอกว่าถ้าแกไม่ได้ใช้มาเอาไปใช้ได้เลยแต่เติมน้ำมันให้แล้วกัน บางทีก็เห็นยายโปรยมาเยี่ยมรดบรรทุกของผู้ใหญ่เปียกไปบรรทุกผักบ้างเหมือนกัน เวลารถบ้านยายโปรยเสีย มันอยู่กันเหมือนญาตินะ ถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันไป... (สมคิด ช้างแก้ว, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551))

คนที่อยู่กันแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย แม้เราจะเป็นคนที่ย้ายมาจากต่างถิ่น เราก็รักใคร่กันดีนะ เวลาฉันไปป่าได้หน่อไม้มา หรือได้หมูป่าลงมา ก็จะเอาไปขายบ้าง เหลือจากขายก็จะเอามาแบ่งกันกินในละแวกบ้าน บ้านอื่นไปป่าบางครั้งได้กวางมาบ้างก็เอามาแบ่งกัน หรือบางทีก็เป็นการขายเทียมให้มันแหละ แบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ บ้านชั้นมีมะนาว บ้านโน้นมีมะกรูด บ้านนี้จะแกงก็ต้องไปเอาผิวมะกรูดก็ไปเอาบ้านโน้น บ้านนี้จะต้มยำไม่มีมะนาวก็มาเอาบ้านนี้ คนที่มีน้ำใจอยู่กันแบบพี่ แบบน้อง ช่วยกันดูแลสอดส่อง ที่นี้ไม่มีโจร ไม่มีขโมย ทุกคนจะช่วยกันเป็นหูเป็นตา สมัยก่อนมีด ๆ ไม่ต้องกลัว พืชผักสวนครัวในบ้าน ใครมาขอก็ให้กันไป ถือว่าแบ่งปันกันไป มีการช่วยเหลือแรงกันเวลาเพื่อนบ้านขอแรงหรือมีการให้ยืมอุปกรณ์ทำไร่นาสวนกันอีกด้วย เวลาบ้านไหนมีงานมงคล หรืองานบุญ ทุกคนในหมู่บ้าน ก็จะมีน้ำใจให้แก่กันในการที่จะเข้าไปช่วยเหลือกันทันทีที่ทราบ ช้างบ้านฉันทำงานบุญไม่ยอมบอกเพื่อนบ้าน ยังโดนตำหนิเอาเสียอีก หว่าไม่ยอมบอก... (บุญชู เนตรวิเชียร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2551))

...งานบุญที่บ้านเราไม่ว่างานปีใหม่ สงกรานต์ หรือวันสำคัญทางศาสนาไม่ว่า เข้าพรรษา ออกพรรษา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา คนก็ไปทำบุญที่วัดกันเยอะนะ หรืออย่างงานผ้าป่า กฐินสามัคคี คนก็ไปร่วมกันเยอะ แต่ที่เห็น ๆ เวลาถึงงานบุญกันที่ เหมือนนัดกันนะ หลาย ๆ คนพร้อมกันไปที่วัด เหมือนรู้หน้าที่ ใครทำครัว เก่งก็ไปเตรียมเครื่องครัว มีหน้าที่ทำครัว คนที่มีความถนัดหยิบจับอะไรก็ไปช่วยกัน จัดสถานที่ อย่างป่าทองอยู่แก่ทำกับข้าวเก่ง แกก็จะไปเป็นหัวหน้าฝ่ายครัวดูแลเรื่องอาหาร ตัวผมเองถนัดทางด้านประสานงานก็จะไปช่วยกันหาคนมาจัดสถานที่ เตรียมงานทางด้านอื่น ๆ ทุกคนเหมือนรู้หน้าที่ของตน โดยไม่ต้องเอ่ยปากขอให้มาช่วย ค่าแรงก็ไม่ได้นะ มาช่วยกันบุญด้วย เค้ก็ถือว่ามาทำบุญ ด้วยการมาออกแรง แถมยังได้มาเจอพรรคพวก ได้พูดได้คุยกันด้วย...

... ส่วนงานบุญตามบ้านคนทั่ว ๆ ไปก็คล้าย ๆ กันทุกคนจะออกมาช่วยกัน เหมือนรู้หน้าที่ อย่างเช่นที่บ้านพี่ตมกับพี่ชูจะบวชลูก เราจะเห็นได้ว่าเกือบทุกคนบวชแล้วก็ออกมาช่วยกันคนละไม้ละมือ ใครเก่งทางด้านอาหารก็เข้าครัวไป ใครไม่เก่งทางด้านครัวก็จะมาช่วยกันออกแรงจัดสถานที่ ให้คำแนะนำต่าง ๆ คนแก่ ๆ ก็มาให้กำลังใจกัน บางคนมาช่วยงานแล้ว หรือมาช่วยงานไม่ได้ ก็ใส่ซองมาทำบุญกัน หลังงานบุญเห็นพี่ชูแถมกวากละแมไว้กระทะใหญ่ กับซื้อผ้าถุงไว้แจกคนที่มาช่วยงานนะ เป็นการขอบคุณ แต่บางบ้านก็ไม่มีของแจกเสมอไปนะ บางทีเค้ก็ติดกับข้าวกลับไปแจก ๆ กันกัน บางเจ้าภาพก็ไม่มีอะไรให้เลยก็มี เพราะถือว่ามาช่วยกัน เหมือนญาติ ๆ กันนี่แหละ... (ชัยธัช เนตรวิเชียร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2551))

ผู้นำชุมชนทางธรรมชาติ และทางการในรุ่นต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ได้ให้ความสำคัญกับชาวบ้านและมีจิตสำนึกชุมชนเป็นอย่างมาก จะสนใจในเรื่องความเดือดร้อนของชาวบ้าน โดยในช่วงแรก ๆ มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มระวังไฟป่า ซึ่งได้พวกป่าไม้มาเป็นแกนนำในการให้ความรู้แก่คนในหมู่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่ชัยธัช เนตรวิเชียร เป็นผู้ประสานให้ชาวบ้านที่มีบ้านใกล้ ๆ กับป่ามารวมกันเป็นกลุ่มระวังไฟป่า ซึ่งมีการประชุมสมาชิกได้ลงมติให้ติดต่อพวกป่าไม้มาให้ความรู้ในเรื่องระวังไฟป่า การสร้างแนวกันไฟป่า หรือกลุ่มตำรวจบ้าน ก็จะมีผู้นำทางการกล่าวคือผู้ใหญ่ชัยธัช เนตรวิเชียร ได้รับคำสั่งทางการปกครองให้จัดตั้งกลุ่มตำรวจบ้าน หรือชุดคุ้มครองดูแลหมู่บ้าน โดยมีการขอความร่วมมือคนในชุมชน จัดตั้งเป็นกลุ่มตำรวจบ้านโดยจัดเป็นชุดสาย

ตรวจ ออกตรวจรอบ ๆ หมู่บ้าน กรณีถ้ามีเหตุร้ายก็就会有การประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อดำเนินการต่อไป ซึ่งก็เป็นผลมาจากการที่มีผู้นำที่ดีทั้งผู้นำทางการและผู้นำทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นการริเริ่มแนวคิดของผู้นำ โดยผู้นำจะเข้าไปมีบทบาทในการเข้าไปแก้ปัญหาของชุมชน โดยความคิดริเริ่มของแกนนำกลุ่ม สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกในหมู่บ้าน โดยได้เริ่มพัฒนารากฐานสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ตลอดจนเปิดโอกาสให้ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนในการพัฒนาหมู่บ้าน โดยการชักชวนชาวบ้านเข้ามาประชุมเพื่อร่วมแสดงความคิดเห็น รับฟังปัญหา และร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในหมู่บ้านให้ก้าวหน้าต่อไป

สมัยก่อนบ้านเรามีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันบ้าง เช่น กลุ่มระวังไฟฟ้า โดยพวกป่าไม้ได้มาแนะนำพวกเราให้ตั้งเป็นกลุ่มขึ้น มีเวรยามไว้คอยดูแล ตลอดทั้งมีการสอนให้มีการทำแนวกันไฟ ซึ่งก็มีอยู่ได้ในระยะหนึ่ง ต่อมากลุ่มพวกนี้ก็หมดไปเนื่องจากได้มีการทำแนวกันไฟไว้รอบหมู่บ้านแล้ว นอกจากนั้น เรายังมีกลุ่มที่คอยดูแลหมู่บ้านก็คือ ชุดคุ้มครองหมู่บ้านที่จะจัดเวรยามคอยดูแลหมู่บ้าน โดยใช้คนหนุ่ม ๆ ในหมู่บ้านจัดชุดเวรยามคอยเฝ้าระวัง แต่ดินะที่บ้านเราไม่มีโจร หรือขโมย และไม่เคยมีเหตุร้ายรุนแรงอะไร ผมในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่บ้านที่นี่ เวลาจะขอความร่วมมืออะไร ทุกคนก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางหมู่บ้านจัดให้มีขึ้น (ชัยธัช เนตรวิเชียร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2551)

ตอนย้ายมาอยู่ที่ใหม่ ๆ เมื่อปี พ.ศ.2531 ป่าก็มาเป็นสมาชิกสภาตำบลหนองขาม มีกำนันหัด เป็นประธานสภาตำบลฯ ป่ามองดูในชุมชนเราตอนนั้นมีกลุ่มที่ชาวบ้านรวมกลุ่มทำงานกับหลวงอยู่บ้างนะ เช่น พวกกลุ่มระวังไฟฟ้า ที่พวกป่าไม้เข้ามาฝึกชาวบ้านที่อยู่ตามรอยตะเข็บป่า ให้คอยดูแลผืนป่ารอบ ๆ นี้ และสอนวิธีการทำแนวระวังไฟฟ้า แต่ตอนนี้ก็ไม่มีแล้วนะ อีกกลุ่มหนึ่งที่ทำงานให้กับชาวบ้านก็คือ พวกยามหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่เปี้ยกเป็นหัวหน้า คอยจัดคนหนุ่ม ๆ สาว ๆ มาเข้าเวรตรวจตราหมู่บ้าน หรือตอนนี้ที่เค้าเรียกว่า ตำรวจบ้านนั่นแหละ... (ทองอยู่ ล้อประเสริฐ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

จากความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรต่าง ๆ ในหมู่บ้าน มีแหล่งอาหารตามธรรมชาติ ได้มาโดยไม่ต้องมีการซื้อขาย ความอุดมสมบูรณ์นี้ถือเป็นปัจจัยที่จะส่งผลให้เกิดการเกื้อหนุนให้คนในชุมชนมีระบบคิดที่จะแบ่งปันกัน (เรียกว่า ทุนทางสังคม) ความเป็นเครือญาติหรือ

ความเป็นเพื่อนบ้านกัน ทำให้มีการแบ่งปันในสิ่งที่หามาได้จากธรรมชาติหรือจากการประกอบอาชีพของตนเอง เช่น การทำไร่ ทำสวน ซึ่งเป็นการกระจายทรัพยากร ลดต้นทุนโดยไม่ต้องซื้อหาด้วยระบบเครือข่ายและการมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์นี้เป็นสิ่งที่ทำให้ทุกคนในชุมชนมีความเกื้อหนุนกัน มีน้ำใจต่อกัน ระบบความสัมพันธ์นี้ถือเป็นทุนทางสังคมที่มีคุณค่าที่ได้ส่งสมกันมา จนทำให้คนในชุมชนเกิดความเคยชินในเรื่องของการให้ และความมีน้ำใจให้กันและกัน

สิ่งหนึ่งที่ได้เห็นในหมู่บ้านหินกอง คือการที่คนในชุมชนไปร่วมทำบุญที่วัดในช่วงเทศกาลสำคัญ ๆ เป็นจำนวนมาก เพราะชาวบ้านถือว่าพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยมีการปลูกฝังด้านความเชื่อในเรื่องบาปบุญคุณโทษให้กับลูกหลานในรุ่นต่อมา จึงจะเห็นได้ว่าในช่วงเทศกาลสำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา คนทุกรุ่นในครอบครัวต่าง ๆ มาร่วมกันทำบุญที่วัดหินกองเป็นจำนวนมาก เป็นที่น่าสังเกตว่า ชุมชนหมู่บ้านหินกองไม่มีสถานที่ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ เหมือนในชุมชนอื่น ๆ ที่อาจจะมียี่สิบสี่ชั่วโมงอันเป็นที่เคารพ ยึดเหนี่ยวจิตใจคนในชุมชน หรือเป็นจุดที่สร้างศรัทธารวมศูนย์จิตใจให้คนในชุมชนมาสักการะ มีเพียงวัดหินกอง ซึ่งมีพระอาจารย์ชาติ เป็นเจ้าอาวาส เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้ชาวชุมชนหมู่บ้านหินกอง มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และศรัทธาในคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

หมู่บ้านเราไม่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เจ้าพ่อ เจ้าแม่ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อะไร มาเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เหมือนที่อื่น บ้านเรามีเพียงพระพุทธศาสนา และวัดหินกอง เท่านั้นที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของพวกเรา วัดหินกองเป็นสถานที่ที่เข้าร่วมคนเวลาจะจัดกิจกรรมอะไรจะอย่าง เช่น เมื่อก่อนกลุ่มแม่บ้านเกษตรหินกองสามัคคี เราก็ใช้ที่นี่เป็นที่ประชุม หรืออย่างผู้ใหญ่เปียกจะรวมทำประชาคมอะไรจะอย่าง ก็วัดหินกองนี่แหละ สมัยก่อนจะมีคนไปทำบุญ ฟังเทศน์ที่วัด ทุกวันพระ และวันสำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนา เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะวันสงกรานต์ หรือวันสำคัญ ๆ ที่ตรงกับวันเสาร์ อาทิตย์ หรือวันที่โรงงานหยุด ยังจะมีคนมาทำบุญที่วัดนี้จำนวนมาก ที่วัดจะมีพระอาจารย์ชาติ เป็นเจ้าอาวาส ช่วงหลัง ๆ จะมีแต่คนแก่ กับคนวัยกลางคนเท่านั้นมาทำบุญที่วัด คนหนุ่มสาวไปทำงานกันหมด... (ยุวดี อาจคง, สัมภาษณ์)

ป่าไปทำบุญที่วัดทุกวันพระนะ ป่าสังเกตดูก็คนเยอะดี แต่ก็เห็นหน้าเก่า ๆ นะ รุ่น ๆ เดียวกันทั้งนั้น มาทำบุญก็ได้เจอเพื่อน บางคนก็งูหลามมาเลี้ยงที่วัดด้วย แต่ถ้าเป็นวันสำคัญ ๆ คนทำบุญที่วัดก็จะเยอะมาก ๆ อย่างวันนั้นแหละ เด็ก ๆ มันไม่ได้ไปทำงาน หรือตรงกับวันหยุดยาว พวกนี้ก็มาทำบุญที่วัดกันเยอะ เช่นวันสงกรานต์ วันปีใหม่... (เปลว มาอ่อน, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

เราจะเห็นได้ว่าทุนทางสังคมของชุมชนบ้านหินกอง จะมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ เช่น การที่มีความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติ และคนในชุมชนที่ต่างให้ความรักและเอื้อเฟื้อต่อกัน และการที่มีประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อที่ปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง สิ่งเหล่านี้มีผลต่อระบบความคิดต่อการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบ่งปันซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชน ทำให้คนมีน้ำใจ มีความเสียสละ มีความสามัคคีกัน ซึ่งระบบคิดที่เกิดขึ้นนี้ได้ส่งผลต่อวิถีการปฏิบัติที่แสดงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การช่วยเหลือเอื้อแรงกันในการทำงาน การแบ่งปันอาหารต่าง ๆ ที่หาได้จากธรรมชาติ หรือจากการทำมาหาได้ ซึ่งการนี้จะทำให้ครัวเรือนลดค่าใช้จ่ายจากการกระจายทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติได้นำมาใช้เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีขึ้นมาจากการร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และอยู่ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกมาเกื้อหนุน เพราะปัจจัยภายในชุมชนมีอยู่แล้ว และก็เป็นทุนเดิมที่พอเพียง เช่น เรื่องความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความเป็นเครือญาติ การมีน้ำใจ การเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน การมีประเพณีวัฒนธรรมที่ดี การมีผู้นำที่ดี มีความเสียสละ มีจิตสำนึกรักชุมชน รักท้องถิ่น และจิตสาธารณะ พร้อมทั้งจะทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม สิ่งเหล่านี้มีบทบาทที่สำคัญต่อระบบคิดและคนในชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคี มีความรักใคร่ปรองดองกัน มีจิตสำนึกชุมชน รักท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้เป็นการสะท้อนถึงคุณภาพที่ดีของคนในชุมชนในขณะนั้น คนจะมีความสุขได้โดยสามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอก

ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงของชุมชน (ช่วงระยะเวลาที่รัฐมีนโยบายพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ในปี พ.ศ. 2535)

ในชุมชนหมู่บ้านหินกอง มีการเปลี่ยนแปลงเป็นระยะ ๆ ตามพลวัตของสังคม แต่มีจุดเปลี่ยนที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านที่เห็นได้ชัดคือ เมื่อมีความเจริญของโลกก้าวหน้าขึ้น ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากความเจริญนี้ คนในชุมชนเริ่มที่จะนิยมในวัตถุมากขึ้น มีโทรทัศน์ ตู้เย็น วิทยุ บ้านหลาย ๆ เครื่อง มีรถจักรยานยนต์ใหม่ ๆ วังในหมู่บ้านมากขึ้น มีรถยนต์ป้ายแดงมากขึ้น บางครอบครัวก็ใช้เงินสะสมที่ตนเองมีอยู่มาจับจ่ายใช้สอย บางครอบครัวก็ต้องกู้เงินจากสถาบันการเงินต่าง ๆ มาซื้อเพื่อทัดเทียมคนอื่น หรือมีบางครอบครัวต้องกู้เงินนอกระบบ ที่จะต้องยอมเสียดอกเบี้ยมากขึ้นกว่าคนที่กู้ในสถาบันการเงินที่ถูกต้องตามกฎหมาย สภาพความเป็นอยู่ก็มีการเปลี่ยนแปลงไป พี่ชไร่ พี่สวนที่นำออกขายก็มีจำนวนเท่าเดิม แต่กลับมีรายจ่ายที่เพิ่มมากขึ้น พี่สวนทางการเกษตรก็ราคาไม่ดี ซึ่งนางทองอยู่ ล้อประเสริฐได้เล่าว่า

บ้านเมืองช่วงหลังมันเจริญขึ้น คนเราก็จะบ่าวตถุมากขึ้นเรื่อย ๆ บ้านนั้นมีรถ บ้านนี้ก็ต้องขนขวายหาซื้อมาบ้าง ใ้คนนั้นมีโทรศัพท์มือถือ ใ้คนนี้ก็ต้องมีมือถือ บ้าง คนเรามันเริ่มบ่าวตถุกันไปใหญ่แล้ว ทั้ง ๆ ที่ตัวเองไม่จำเป็นต้องมี ก็ต้องหา มาให้มีให้ได้ เหมือนเป็นแฟชั่น รายได้ก็น้อย แต่ต้องทำตัวให้อู้อู๋ สินค้าเกษตรพืชไร่ ก็ราคาไม่ดี แต่ต้องทำหน้าใหญ่ มีให้เหมือนคนอื่น บางบ้านมีเงินเก็บอยู่บ้าง ก็เริ่ม ใช้จ่ายสินค้าฟุ่มเฟือยมากมาย บางคนไม่มียังอุตส่าห์ไปกู้เงินเคามา ดอกเบี้ยแพง ๆ เพื่อที่จะมาหาของฟุ่มเฟือยใช้กับเขาบ้าง. . . (ทองอยู่ ล้อประเสริฐ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

ช่วงนี้บ้านเรามีรถป้ายแดงวิ่งกันเยอะแยะ บ้านยายโปรย บ้านยายจุก ก็มีกับเขา บ้าง รวมทั้งเด็กวัยรุ่นก็เริ่มมีมอเตอร์ไซด์ป้ายแดงคันใหม่ ๆ มาขี่กันเยอะ เจ็ยยังเห็น ใ้แดงเด็กข้างบ้านถอยโทรศัพท์มือถือรุ่นล่าสุดมาพกที่เอวไว้ ๆ เลย ราคาคงจะแพง หลาย เจ็ก็ไม่เห็นว่ามันจะเอามาใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือจำเป็นอะไร เห็นแต่โทรคุย เล่นกัน ไม่เห็นมีประโยชน์อะไร . . . (น้าคำง เนตรวิเชียร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2551)

สิ่งที่ทำให้สภาพเปลี่ยนแปลงอีกช่วงหนึ่งก็คือ ในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่แตก ในปี พ.ศ. 2540 ในช่วงนั้นเศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ในช่วงวิกฤติ นั้นก็ส่งผลกระทบต่อสังคมทุกระดับ ซึ่งก็รวมถึงคนในหมู่บ้านหินกองด้วย สภาพเศรษฐกิจในหมู่บ้านเริ่มฝืดเคือง ผลผลิตทางการเกษตรก็ขายไม่ได้ราคา สินค้าอุปโภค บริโภคมีราคาแพงขึ้น ราคาเมล็ดพันธุ์ และปุ๋ยต่าง ๆ ปรับราคาสูงขึ้น บางครอบครัวต้องขาดทุนจากการทำไร่ ทำสวน ต้องกู้หนี้ยืมสินมาลงทุนทางการเกษตรในปีต่อไป สภาพสังคมในหมู่บ้านเริ่มเปลี่ยนไป คนในหมู่บ้านไม่ค่อยมีเวลาที่จะพบปะกัน เหมือนแต่ก่อน เพราะต่างคนต่างต้องเร่งที่จะไปทำมาหากิน เพื่อความอยู่รอด การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในช่วงนี้ ไม่ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเท่าที่ควร โดยดูได้จากผู้คนที่ จะเข้ามาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น หรือที่ชุมชนมีอยู่เดิม เช่น กลุ่มแปรรูปหัวผักกาด ฯลฯ น้อยลง ผู้คนก็มาทำบุญที่วัดหินกองน้อยลง ด้วยอ้างเหตุไม่ว่าง ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพ สภาพทั่วไปทางสังคมช่วงนั้น ความสัมพันธ์ของคนที่เกี่ยวข้องเริ่มคลายตัวลง มีการพูดคุยกันน้อยลง เมื่อการพูดคุยลดน้อยลง การใกล้ชิดสนิทสนมเหมือนก่อนก็ลดน้อยลง การเอื้ออาทรช่วยเหลือ เกื้อกูลกันก็ลดน้อยลงไปด้วย คนจะคิดแต่เรื่องตน ไม่มองถึงส่วนรวม จิตสำนึกความเป็นชุมชน น้อยลงจนแทบจะไม่มีให้เห็น

ช่วงนั้นประมาณ ปี2540 เศรษฐกิจเริ่มไม่ค่อยดี ราคาพืชผลทางการเกษตรบ้านเราไม่ค่อยจะสู้ดี ผักบ้านยายไปยาก็ราคาไม่ดี พ่อค้าก็กดราคา บางคนต้องไปกู้หนี้ยืมสินเค้ามาลงทุน ทุนก็หาย กำไรก็หมด บางคนถึงขนาดต้องเอาไร่ไปจำนองก็มี ช่วงนั้นบ้านเราดูหงอย ๆ นะ ผู้คนไม่ค่อยได้มีเวลามาพูดมาคุยกันเหมือนสมัยก่อน ทุกคนมัดแต่ใจที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพของตัวเอง ขนาดลงไปทำบุญที่วัดในวันพระนะ คนน้อยมาก ๆ เลย มีไม่กี่คน เศรษฐกิจมันไม่ดีจริง ๆ ขนาดป่าทองอยู่แกลเรียกประชุมกลุ่ม ก็มากันไม่กี่คนเอง หรืออย่างจะมีกิจกรรมอะไรในหมู่บ้านนะ ป่าเค้าเรียกประชุมยังมีคนมาน้อยมาก ๆ เลย... (บุญทรง ล้อประเสริฐ, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2551)

และช่วงที่สำคัญที่เห็นการเปลี่ยนแปลงช่วงที่สำคัญอีกเหตุการณ์หนึ่งก็คือ เมื่อประเทศไทยมีนโยบายในการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ในเขตอำเภอศรีราชามีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก ไม่ว่าในเขตตำบลบ่อวิน (ซึ่งติดต่อกับอำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง ที่มีนิคมอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก) หรือแม้กระทั่งในเขตตำบลหนองขามเอง ก็มีนิคมอุตสาหกรรม ปั่นทอง มีคนในหมู่บ้านได้เปลี่ยนจากการใช้แรงงานในภาคเกษตรมาใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงในสถาบันครอบครัวอย่างเห็นได้ชัด คนหนุ่มสาวในหมู่บ้านจะออกมาใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นจำนวนมาก เพราะจะได้ค่าจ้างเป็นรายวัน หรือเงินเดือน ซึ่งเป็นรายได้ที่แน่นอนกว่าการทำไร่ ทำสวน บางคนก็จะมีรายได้เข้ามาเช่าบ้านอยู่ใกล้ ๆ โรงงาน ที่ตนทำงานอยู่ บางคนก็ออกมาตั้งครอบครัวใหม่นอกหมู่บ้านเสียเลย โครงสร้างครอบครัวในหมู่บ้านก็จะเปลี่ยนแปลงเป็นระบบครอบครัวเชิงเดี่ยว เหลือแต่เพียงพ่อกับแม่ หรือคนวัยกลางคน ทำไร่ ทำสวนอยู่ที่บ้าน คนในหมู่บ้านดูจะน้อยลง ทุนทางสังคมที่เคยมีมาในอดีตไม่ได้ถูกนำมาใช้ ทุนทางสังคมที่เป็นระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และระบบคิดในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนก็มีให้เห็นน้อยมาก ผู้คนไม่มีเวลามาพูดคุยกัน หรือไม่มีเวลามาคิดถึงเรื่องกิจกรรมเพื่อส่วนรวม แต่จะคิดเฉพาะเรื่องการดิ้นรนในการทำมาหากิน เรื่องหนี้สิน อีกทั้งการเจริญทางด้านวัตถุที่เข้ามาเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับคนในชุมชน

ตั้งแต่มีนิคมอุตสาหกรรมมาตั้งที่บ่อวิน และที่หนองขาม คนหนุ่มสาวบ้านของเรา จากที่เคยทำไร่ ทำสวน ก็ผันชีวิตตัวเองไปใช้แรงงานในโรงงานกันเยอะ พวกกรุณ ลูกหลานไม่ต้องพูดถึง พวกนี้ไม่สนเรื่องเกษตร พอได้เรียนสูง ๆ ก็ไปทำงานโรงงานกันหมด เห็นเค้าว่าเงินเดือนดีกว่าปลูกมัน ปลูกมะม่วงอีก บางคนถึงขนาดย้ายไปอยู่ข้างนอกเลย ไปซื้อบ้าน หรือไปเช่าบ้านอยู่ใกล้ที่ทำงาน ทั้งคนแก่รุ่นปู่ย่า

รุ่นพ่อแม่ไว้ทำไร่ทำสวนต่อไป นาน ๆ ที หรือตรงกับวันหยุดก็จะกลับมาเยี่ยมบ้านกันที ในหมู่บ้านเราจึงเหลือแต่คนรุ่นกลางคน ไปจนถึงผู้สูงอายุ กับเด็ก ๆ ครอบครัวใหญ่ ๆ ก็เหลือเพียงคนไม่กี่คนในบ้าน ดูครอบครัวจะเล็กลง ดูจากเวลาเลิกตั้ง มีแต่ซื้อแต่ตัวไปทำงานที่อื่น . . . (ชัยธัช เนตรวิเชียร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2551)

. . . เด็ก ๆ ในหมู่บ้านเราออกไปใช้แรงงานในโรงงานกันเยอะมาก ก็อย่างว่านั่นแหละ โรงงานมันให้ค่าจ้างสูงนี่นา บ้านเราดูเจ็บไปเยอะ เหลือแต่คนแก่ ๆ ไว้ทำไร่ทำสวน ไร่ที่แก่มา ๆ ก็อยู่เฝ้าบ้าน สังคมมันเปลี่ยนแปลงก็อย่างนี้แหละ... (เปลว มาอ่อน, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

และเมื่อคนคิดถึงแต่เรื่องของตนเอง โดยการคิดถึงเรื่องส่วนรวมลดน้อยลง งานต่าง ๆ ของสังคม คนไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรม ความสามัคคี การรวมกลุ่มคน การพูดคุยก็ไม่เกิดขึ้น ความเอื้ออาทร ความเห็นอกเห็นใจของคนเริ่มหมดไป เพราะระบบทุนนิยมที่เข้ามาทำให้คนต้องเปลี่ยนตาม ทฤษฎากรรมชาตถูกทำลาย คนสนใจเรื่องส่วนรมน้อยลง ขยะมากขึ้น คนไม่ได้ให้ความสำคัญกับทฤษฎากรรมชาตอีกต่อไป ความสัมพันธ์ของคนลดลง เหลือแต่ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติบ้าง จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ทำให้เห็นว่าทุนทางสังคมที่มีมาในอดีตลดน้อยลง ความผูกพันในสังคมเป็นไปแบบตัวใครตัวมัน เป็นสังคมเร่งรีบตามกระแสการพัฒนาประเทศที่เข้ามา แต่ในเรื่องของงานบุญประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา ยังคงมีอยู่ให้เห็นกันอยู่บ้าง เนื่องจากมีความเชื่อในเรื่องของพระพุทธรูปศาสนาที่ได้ถูกอบรมสั่งสอนกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ แต่จำนวนผู้มาร่วมทำบุญอาจจะลดน้อยไปบ้างตามสภาวะเศรษฐกิจในขณะนั้น

ในยุคของการเปลี่ยนแปลงนี้จะเห็นได้ว่า ความคิดของคนในชุมชนจะเริ่มเปลี่ยนไป โดยจะคิดถึงเรื่องของตนเองมากกว่าเรื่องของชุมชน กล่าวคือ มีการออกไปทำงานนอกชุมชนมากขึ้น เวลาที่จะให้กับครอบครัว เพื่อนบ้าน หรือแม้กระทั่งชุมชนลดน้อยลง จิตสำนึกความเป็นชุมชนก็ลดน้อยลง ทุนทางสังคมที่เคยมีมาในอดีตแทบจะไม่ได้ถูกนำมาใช้ ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและระบบคิดในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันก็แทบจะไม่มีให้เห็น ผู้คนไม่มีเวลาคิดถึงเรื่องการมีส่วนร่วม มีเวลาคิดเพียงเรื่องหนี้สิน การดิ้นรนในการทำมาหากิน และคิดเพียงว่าตนจะมีความสุขสบายในการดำรงชีวิตของตนเองเท่านั้น

ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงฯ – ปัจจุบัน (หลัง พ.ศ. 2535–2551)

จากสภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชนหมู่บ้านหินกอง จากการที่ทุนทางสังคมลดน้อยถอยลง หรือไม่ได้ถูกนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน สภาพความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านลดน้อยถอยลง จิตสำนึกความเป็นชุมชนของคนในชุมชนก็ลดน้อยถอยลงไปด้วย ดังนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านจึงมีค้อยมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ อีกทั้งประชาชนยังไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ในหมู่บ้าน คนในชุมชนจะคิดเรื่องของตนเองมากกว่าเรื่องของส่วนรวม

สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เกิดผู้นำที่ตระหนักถึงปัญหาของชุมชน ผู้นำท่านนั้นก็คือนางทองอยู่ ล้อประเสริฐ ซึ่งในอดีตเคยดำรงตำแหน่งสมาชิกจังหวัดสมุทรปราการ ต่อมาได้ย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านหินกองเมื่อประมาณ ปี 2531 และได้เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาม และในปี 2543 ได้เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาม ได้เล็งเห็นว่าในหมู่บ้านในช่วงนี้ ผู้คนเริ่มที่จะขาดความสำนึกชุมชน ไม่ค่อยมาร่วมงานที่เป็นส่วนรวม ไม่มีเวลาที่จะพูดคุยกัน ทำให้ชาวบ้านเริ่มที่จะดูเหินห่างกัน ความสัมพันธ์ที่เกาะเกี่ยวกันเริ่มที่จะดูคลายตัวมากยิ่งขึ้น มีเวลาที่จะคิดแค่เรื่องของตน การทำมาหาเลี้ยงชีพตน บางคนแต่ละวันแทบจะไม่ได้คุยกับใครเลย มัวแต่ทำไร่ ทำสวน ปากกัดตีนถีบ ในอันที่จะต่อสู้กับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจในขณะนั้น นางทองอยู่ ล้อประเสริฐ ได้เล็งเห็นปัญหาที่ตามมาของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงได้เข้ามามีบทบาทในการก่อตั้งกลุ่มแปรรูปหัวผักกาดในปี พ.ศ. 2538 ซึ่งก็เพื่อจะทำอย่างใดก็ตามที่จะทำให้คนในหมู่บ้านหินกองมีรายได้เพิ่มมากขึ้น และมีการรวมตัวของประชาชนได้ โดยมีการอบรมจากวิทยากร เสร็จแล้วก็ตั้งเป็นกลุ่มแปรรูปหัวผักกาด มีการรวมหุ้นกันหุ้นละ 100 บาท แล้วแต่กำลังในการลงทุนของแต่ละคน มีสมาชิกเริ่มแรก ประมาณ 33 คน มีการพาไปดูงานที่ราชบุรีมา 2 ครั้ง แต่หลังจากกลับมาจากการดูงานมีการทดลองทำ ลองผิดลองถูกกันหลายครั้ง ประกอบกับช่วงที่เริ่มทำนั้น อยู่ในช่วงเศรษฐกิจของประเทศไม่ค่อยดี คนในชุมชนก็ไม่ค่อยมาร่วมกิจกรรมของกลุ่มฯ เท่าใดนัก เพราะต้องเอาเวลาไปทำมาหาเลี้ยงชีพส่วนตัวกันหมด หรือบางคนต้องออกไปทำมาหาเลี้ยงชีพนอกชุมชน เช่น ใช้แรงงานในโรงงานบ้าง หรือไปทำมาค้าขายในท้องถิ่นอื่น ๆ ฯลฯ การทำกิจกรรมของกลุ่มจึงไม่ค่อยได้รับความสนใจ ทุนทางสังคมแทบจะไม่ได้ถูกนำมาใช้ จนมาทำจริงจัง และได้ผลดีในปี 2540 โดยนางทองอยู่ ล้อประเสริฐ คิดที่จะใช้กิจกรรมกลุ่มแปรรูปหัวผักกาดนี้ เป็นกิจกรรมในการรวมคน ให้มาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ เพราะเมื่อคนได้มาร่วมกัน มีการพูดคุยกัน ใกล้ชิดกัน มีความสัมพันธ์กัน จะได้มี

ความเห็นอกเห็นใจกัน เอื้ออาทรกัน โดยอาศัยทุนทางสังคมเดิม แต่เป็นการกระตุ้นให้มีการใช้ทุนทางสังคมให้มากขึ้น เมื่อมีการนำทุนทางสังคมมาใช้มากขึ้น ก็สามารถที่จะพึ่งตนเองได้ และทำให้ชุมชนมีพลังในการขับเคลื่อนชุมชน ในอันที่จะแก้ปัญหาของชุมชนได้ ชุมชนก็จะเข้มแข็ง ในการดำเนินการกลุ่มแปรรูปหัตถ์กาดนี้ กลุ่ม ฯ ได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยภายนอกในการก่อสร้างอาคารที่ทำการกลุ่ม ฯ ได้รับการสนับสนุนบุคลากรมาให้ความรู้จากเกษตรอำเภอ, เกษตรจังหวัด, กรมส่งเสริมการเกษตร รวมทั้งจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา และสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ในการที่จะสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นให้กับกลุ่ม และชุมชน อีกทั้งยังเป็นเวทีให้คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันด้วย โดยในปี พ.ศ. 2540 ทางกลุ่มได้ร้องต่อสภาจังหวัดในขณะนั้น เพื่อหาตลาดให้กับกลุ่ม ฯ ซึ่งก็ได้รับการประสานงานอย่างดีเยี่ยมจากสภาจังหวัดชลบุรี ได้ประสานงานไปยังเกษตรจังหวัดชลบุรี และท่านผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีในขณะนั้น ได้จัดให้มีตลาดนัดเกษตรขึ้นที่หน้าศาลากลาง ทุกวันอาทิตย์ เพื่อเป็นตลาดให้สินค้าการเกษตรของกลุ่มเกษตรกรในทุกอำเภอ สามารถนำสินค้าของตนออกมาจำหน่ายได้ นี่ก็เป็นผลงานของนางทองอยู่ ล้อประเสริฐ ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งประธานเครือข่ายกลุ่มแปรรูปสินค้าเกษตร จังหวัดชลบุรี และได้สมญานามว่า “ป้าทองอยู่ หัวไชโป๊” เพราะทุกงานที่มีสินค้าแปรรูปผลิตภัณฑ์พืชผลทางการเกษตรไปจำหน่าย ก็จะต้องมีหัวไชโป๊ของหมู่บ้านหินกองไปจำหน่ายทุกที่ เรื่องนี้นางทองอยู่ ล้อประเสริฐได้เล่าให้ฟังว่า

มีการสร้างกลุ่มกันตั้งแต่ปี 31 เริ่มรวมคุยกัน แต่มาตั้งเป็นกลุ่มจริงจังเมื่อตอนปี 35 ใช้ชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรหินกองสามัคคี” ในการรวมกลุ่มครั้งแรก ก็เป็นเรื่องที่ซ้ำ ๆ เหมือนกัน เพราะผู้ใหญ่เี่ยกไปหลอก ชาวบ้านมาได้ตั้ง 60 กว่าคน รวมทั้งป้าด้วย บอกว่าอยากทำหัวไชโป๊ เป็นไหม ถ้าอยากทำเป็นให้ไปรวมกันที่โรงเรียนบ้านหินกอง ป้าก็สนใจ เพราะเมื่อก่อนนี้หัตถ์กาดที่มาทำหัวไชโป๊นี่นะ ชาวบ้านเค้าทิ้งกันทั้งนั้น ที่ไค้งดาราเค้าทิ้งกัน همینหิ้งหิ้ง เราน่าจะเอาของที่ทิ้ง ๆ กันมาทำให้เกิดประโยชน์ หลังจากอบรม เค้าพาพวกป้าไปดูงานที่ราชบุรี 2 ครั้ง กลับมา ป้าก็รวบรวมหุ้กัน หุ้ละลาย หุ้ละลาย เราจะรวมหุ้กันอยู่ ใครมีแรงเท่าไรก็ลงได้ ส่วนคนไม่มีเงินทุน ถ้ามาทำงานให้กลุ่มก็จะได้เงินค่าจ้างชั่วโมงละ 6 บาท มาเอาหัตถ์กาดของชาวบ้านไปทำ ต่อมาต้องซื้อโลละบาท ตอนนี้อยู่ 4 บาท ลองผิผิผิอยู่หลายครั้ง ดีบ้างเสียบ้าง ตามประสามือใหม่ แต่พวกเราก็ไม่ท้อ ประคบกับตอนนั้นประเทศไทยเศรษฐกิจไม่ค่อยดีด้วย ชาวบ้านจะมัวแต่มานั่งรอทำงานกับกลุ่มอย่างเดียวก็ไม่พอกิน สู้ไปจับจอบจับเสียม มีกินได้ทุกวัน ป้าก็ต้อง

ทนส์ มาจริงจังอีกครั้งช่วงปลายปี 2540 เพราะตอนนั้นคิดว่าสิ่งนี้แหละที่จะช่วยกลุ่ม และสมาชิกได้ เราเอาของในชุมชนของเราที่ชาวบ้านเหลือทิ้ง มาแปรรูปให้มีค่า สร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิก ที่เหนืออื่นใดป้าว่ามันทำให้พวกเราได้มารวมกัน สร้างให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ และพวกเราก็มีโอกาสได้พบกัน คุยกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน แก่รู้ก็สอนฉัน ฉันรู้ก็สอนแก ตอนนั้นกลุ่มหัวผักกาดนี้แหละดัง เพราะป้าไปร้องที่สภาจังหวัดชลบุรี เค้าให้ป้าเข้าไปชี้แจงในสภาฯ พวกป้าจึงได้มีตลาดกลางสินค้าเกษตรที่หน้าศาลากลาง ตอนนั้นป้าเป็นประธานเครือข่ายกลุ่มแปรรูปสินค้าเกษตรของจังหวัดชลบุรี ก็เป็นหน้าเป็นตาได้อีกอย่างหนึ่ง เวลาทีมงานที่ไหนป้าก็จะเอาของไปขาย จนใคร ๆ เรียกป้าว่า ป้าทองอยู่ หัวไชโป๊ (ทองอยู่ ล้อประเสริฐ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

ในการดำเนินการของกลุ่มแปรรูปหัวผักกาด มีสมาชิกที่ได้รับคัดเลือกเป็นคณะกรรมการในตำแหน่งต่าง ๆ มีดังนี้

นางทองอยู่ ล้อประเสริฐ	เป็นประธาน
นางสาวน้ำค้าง เนตรวิเชียร	เป็นรองประธาน
นางยุวดี อาจคง	เป็นเลขานุการ
นายบุญชู เนตรวิเชียร	เป็นเหรัญญิก
นางสมคิด ช้างแก้ว	เป็นกรรมการ

ในการบริหารงานมีผลกำไรทุกปี แต่มีการหักผลกำไรไว้ประมาณ ร้อยละ 20 ที่เหลือจะนำแบ่งให้กับสมาชิกผู้ถือหุ้น เงินที่หักไว้นั้นจะใช้ในการดำเนินงาน และใช้เป็นสวัสดิการสำหรับสมาชิกของกลุ่ม เช่น ใช้ช่วยเหลือในงานศพญาติ ๆ ของสมาชิก, ช่วยเหลือคนพิการ, และคนชราจะไม่ช่วยเหลือคนจน เพราะมีความคิดว่าคนจน ยังมีแขนขาครบ สามารถที่จะไปรับจ้างทำงานได้ อันนี้คือแนวคิดของกลุ่มฯ และชุมชน

ในปีแรก ๆ ต้องซื้อหัวผักกาดจากเกษตรกรกิโลกรัมละ 1 บาท แต่ในปี พ.ศ. 2551 ต้องซื้อกิโลกรัมละ 4 บาท ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ก็สูงขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะต้องมีการควบคุมค่าใช้จ่ายให้ดีขึ้น และสำหรับในปีนี้ ทางกลุ่มได้รับงบประมาณอยู่ดีมีสุข จากทางจังหวัดชลบุรี ในการที่จะมาสร้างลานตากหัวผักกาด และตะแกรงเหล็กที่จะใช้ตากหัวผักกาด ซึ่งก็จะทำให้เป็นการสร้างผลผลิตให้มีคุณภาพต่อไป

ในพ.ศ. 2550 ทางกลุ่มยังมีเงินกองทุนเหลืออยู่ ทางคณะกรรมการให้นำเงินดังกล่าว ออกให้สมาชิกกู้ในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อปี สร้างรายได้เพิ่มให้กับกลุ่มฯ ได้อีกทางหนึ่ง

นอกจากกลุ่มแปรรูปหัวผักกาดที่สามารถจะสร้างรายได้ให้กับมวลสมาชิกแล้ว ยังเป็นการนำทุนทางสังคมมาทำให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง คนได้มีโอกาสพบกัน โดยมีการประชุมเดือนละครั้ง โดยใช้เวทีของการประชุมกลุ่มเป็นการมาพูดคุยถึงปัญหาต่าง ๆ ของหมู่บ้านในอันที่ประชาชนจะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมให้มีการแก้ไขได้ เช่น การจัดการขยะในชุมชน ที่ต้องนำเศษขยะไปทำปุ๋ยอินทรีย์แล้ว เศษวัสดุเหลือใช้ยังสามารถที่จะนำไปรีไซเคิล ย้อนกลับมาใช้ใหม่ได้ ฯลฯ ซึ่งเรื่องเหล่านี้ เป็นการสร้างความแนบแน่นให้กับสังคม ในอันที่จะรักใคร่ กลมเกลียวกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในอันที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน และนำทุนทางสังคมออกมาใช้ได้อย่างเต็มที่ในการพัฒนาได้

ต่อมาได้มีการสร้างกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นเครือข่ายขึ้นมาอีกหลายกลุ่ม โดยมีนางทองอยู่ ล้อประเสริฐ เป็นแกนนำร่วมกับผู้นำตามธรรมชาติหลาย ๆ คนได้ก่อให้เกิดกลุ่มเครือข่ายอีกหลายกลุ่มเช่น อาสาสมัครพัฒนาชุมชน (อ.ช.), อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.), กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ซึ่งส่วนมากนางทองอยู่ ล้อประเสริฐ จะรับหน้าที่เป็นประธานในกลุ่มต่าง ๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มกองทุนหมู่บ้านฯ นี้ สามารถเป็นตัวช่วยให้กับสมาชิกในอันที่จะหาเงินไปลงทุนในการทำมาหากินได้อย่างดี ภายใต้คณะกรรมการของกลุ่ม ซึ่งในปี พ.ศ. 2550 มีรายได้อย่างดี สามารถที่จะเก็บไว้เป็นทุนให้กับหมู่บ้าน กำไรบางส่วนจะแบ่งให้กับสมาชิก และนำไปใช้ในสวัสดิการของกลุ่มสมาชิก อีกทั้งยังนำไปทำเป็นกองทุนในการจัดงานวันเด็ก หรืองานบุญต่าง ๆ ของวัดหินกอง เช่น มีการแจกทุนให้กับผู้สูงอายุ ในวันผู้สูงอายุปีนี้ด้วย

นอกจากนี้ยังมีอีกหลายกลุ่มที่มีการรวมกลุ่มกัน และเป็นเครือข่ายซึ่งกันและกันนั้น ที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งก็คือ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผัก ซึ่งกลุ่มนี้จะมีสมาชิกไม่มากนัก โดยมีนางทองอยู่ ล้อประเสริฐ เป็นที่ปรึกษา และมีนางเปลว มาอ่อน เป็นประธานกลุ่มฯ กลุ่มนี้จะมีอาชีพในการปลูกผักเพื่อจำหน่าย โดยทางกลุ่มจะได้รับการสนับสนุนทางวิชาการการเกษตร จากทางเกษตรอำเภอ และได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ในการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ จากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาม เช่น การพัฒนาสายพันธุ์, การทำ และใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในแปลงผัก ฯลฯ

... บ้านเรามีคนปลูกผักอยู่ไม่กี่หลัง ส่วนใหญ่ก็จะเป็นลูกหลานยายโปรย จึงได้เรียกมาคุย และให้รวมกันเป็นกลุ่มกันไว้ เพื่อเวลาขอการสนับสนุนจากภาครัฐก็ทำได้ง่าย ที่สำคัญที่สุดก็คือ สมาชิกกลุ่มได้มีเวลามานั่งคุยกัน ปรึกษากันทุกเดือน เวลามีปัญหา ก็จะร่วมกันแก้ไข ใครมีภูมิปัญญาอะไรก็จะมาสอนกัน เช่น บ้านยายโปรย ได้เอาสมุนไพรมาทำเป็นยาฆ่าแมลงแทนสารเคมี ยายโปรยก็จะมาสอนให้กับ

สมาชิกในกลุ่ม หรืออย่างเวลาได้รับการสนับสนุนพันธุ์พืชมาสมาชิกก็จะเอามาแบ่งกัน ที่นี้เวลาขายจะมีพ่อค้าแม่ค้ามารับถึงที่สวน ส่วนราคาซื้อขายนั้นที่นี้ไม่ยอมเสียเปรียบพวกพ่อค้าแม่ค้าหรอก สมาชิกจะดูข่าวทีวีตอนเช้า ประมาณตีห้า ในข่าวตอนเช้าจะมีอยู่ช่วงหนึ่งที่บอกราคาพืชสวน เค้าจะบอกเลยว่า คะน้ำกิโลละเท่าไร ผักบุ้งกิโลละเท่าไร เหินไหม ที่นี้ไม่ล้าสมัยนะ เราก็ต้องพึ่งเทคโนโลยีเหมือนกัน. . . (ทองอยู่ ล้อประเสริฐ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

อีกกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจ ก็คือ กลุ่มทำไม้กวาด ซึ่งจะเป็นการรวบรวมคนเฒ่าคนแก่ของหมู่บ้านมาเข้ากลุ่มกัน โดยมีนางทองอยู่ ล้อประเสริฐ เป็นที่ปรึกษากลุ่ม กลุ่มนี้จึงมีสมาชิกที่มีอายุมาก โดยจะนำก้านมะพร้าวมาเหลา และทำเป็นไม้กวาด ซึ่งเป็นงานที่ไม่ต้องใช้แรงมาก และไม่ต้องใช้ความประณีตมากนัก จึงไม่เป็นปัญหามากในการทำงาน ในการตั้งกลุ่มนี้ขึ้น วิธีคิดก็เพื่อให้คนแก่ได้มีเพื่อน ได้มีงานทำ และมีรายได้ คนแก่บางคนที่ถูกหลานไปทำงาน ก็จะปล่อยคนแก่ไว้ที่บ้าน คนแก่ก็จะเกิดอาการเหงา เศร้า ซึม เมื่อมีกิจกรรมให้ทำ เป็นการออกกำลังกายเล็กๆ ในการเหลาก้านไม้กวาด และยังมีเพื่อนในวัยใกล้เคียงมานั่งคุยกัน ก็จะทำให้สุขภาพจิตดีขึ้น และยังสามารสรสร้างรายได้ให้กับตนเองได้อีกด้วย

กล่าวโดยสรุปว่า ในยุคตั้งแต่เริ่มตั้งถิ่นฐานของชุมชน ภายในชุมชนบ้านหินกอง จะมีองค์ประกอบทุนทางสังคมที่สมบูรณ์ มีความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและคนในชุมชน ที่ต่างให้ความรัก และการเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลต่อระบบคิดที่จะให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบ่งปันซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชน ทำให้คนมีน้ำใจ มีความเสียสละที่จะคิดถึงบุคคลอื่น และชุมชน ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีที่เกิดขึ้นมาจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ร่วมกัน ทำให้เกิดการพึ่งตนเองและการพัฒนาของชุมชนบ้านหินกอง ต่อมาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงของชุมชนทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิม ไม่ได้ถูกนำมาใช้ ความคิดของคนในชุมชนได้เริ่มเปลี่ยนไป คนในชุมชนมุ่งแต่วิถีชีวิตของตน มากกว่าเรื่องของชุมชน โดยมีการออกไปทำงานนอกชุมชนมากขึ้น การพบปะสนทนากันน้อยลง ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเริ่มลดน้อยลง การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนลดน้อยลง ต่อมาในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงจนถึงปัจจุบัน ทุนทางสังคมทางด้านผู้นำได้โดดเด่นโดยมีนางทองอยู่ ล้อประเสริฐ ได้คิดที่จะใช้กิจกรรมกลุ่มแปรรูปหัวผักกาด เป็นกิจกรรมในการรวมคน ให้มาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และเมื่อคนได้มาร่วมกัน มีการพูดคุยกัน ใกล้ชิดกันความสัมพันธ์กันของคนในชุมชน ทุนทางสังคมที่มีอยู่ได้ถูกนำกลับมาใช้ ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทรต่อกัน สามารถที่จะทำให้คนในชุมชน

มาร่วมกันพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ พึ่งพาอาศัยกันได้ อันเป็นหนทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ส่วนที่ 2 กระบวนการทุนทางสังคมในการพัฒนาของชุมชนบ้านหินกอง

การที่ผู้ศึกษาได้นำเสนอข้อมูลการศึกษาเรื่องทุนทางสังคมในการพัฒนาของชุมชน: กรณีศึกษาหมู่บ้านหินกอง หมู่ที่ 8 ตำบลหนองขาม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี มาข้างต้นนั้น สามารถนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงทุนทางสังคมในการพัฒนาหมู่บ้านหินกอง ซึ่งได้มีการนำปัจจัยที่มีอยู่ภายในชุมชน และภายนอกชุมชนมาสร้างพลังในการขับเคลื่อนของชุมชน และ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน ทั้งในด้านที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม ไม่ว่าจะเป็น ความรู้ ภูมิปัญญา ความเชื่อ ผู้นำทางธรรมชาติที่หลากหลาย การระดมทุนต่าง ๆ ทั้งเงิน แรงงาน ความเป็นเครือข่าย ตลอดจนวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีการให้ความยอมรับไว้วางใจ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การรู้จักให้ และตอบแทนกัน สะท้อนให้เห็นความพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชนเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกันเอง และยังมีทุนทางสังคมที่เป็นปัจจัยภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนก่อให้เกิดพลวัตในการดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านหินกองอีกทางหนึ่งด้วย

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมและบริบทต่าง ๆ ของบ้านหินกองทั้งภายใน และภายนอกชุมชน จึงมีส่วนสำคัญที่ช่วยสร้างทุนทางสังคม และสามารถกำหนดระบบความคิดของคนในชุมชนและส่งผลสู่วิถีปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นได้จากผู้คนในหมู่บ้านหินกอง ผู้นำมุงที่จะทำงานที่เสียสละให้แก่ส่วนรวม อุทิศตัวให้กับสังคม และส่งผลให้ชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานะในปัจจุบันได้อย่างดี และรู้ว่าขณะนี้ชุมชนกำลังขับเคลื่อนไปอย่างไร สามารถที่จะกำหนดทิศทางของชุมชนได้ตามที่ต้องการ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้นำเสนอไปข้างต้นนี้ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคม

จากการศึกษา พบว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมในการพัฒนาของชุมชนบ้านหินกอง หมู่ที่ 8 ตำบลหนองขาม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี มีหลายปัจจัยด้วยกัน ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมนี้ ไม่ใช่เป็นทุนทางสังคมในทีเดียว แต่ตัวปัจจัยสามารถที่จะสร้างสัมพันธ์กับภาคส่วนอื่น ๆ โดยผ่านระบบคิด ระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติเสียก่อนจึงจะสามารถแปรเปลี่ยนให้กลายเป็นทุนทางสังคมได้ เพราะฉะนั้นทุนทางสังคมเหล่านี้

จะยังดำรงต่อไปในวิถีชีวิตที่คงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมที่มามีพลวัตชุมชนให้มีพลวัตขับเคลื่อนไปตามทิศทางที่ชุมชนต้องการ ซึ่งผลการศึกษารูปได้ว่ามีปัจจัยที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมในการพัฒนาหมู่บ้านหินกองดังนี้ คือ

ปัจจัยภายในชุมชน

1. ผู้นำชุมชน

การดำเนินการของกลุ่มต่าง ๆ ในบ้านหินกอง ได้ช่วยสร้างผู้นำทางธรรมชาติที่หลากหลายขึ้น ทั้งที่เป็นบุคคลที่เคยเป็นผู้นำทางการมาแล้วต่อมาไม่มีตำแหน่ง ก็เป็นผู้นำทางธรรมชาติ หรือ การที่ประชาชนในหมู่บ้านเองที่มีศักยภาพในการทำงาน ก็เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหลาย ๆ อย่างของหมู่บ้าน หรือแม้แต่ตัวผู้นำทางการเอง ไม่ว่าจะเป็น ผู้ใหญ่บ้าน (นายชัยรัช เนตรวิเชียร), รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (นายบุญชู เนตรวิเชียร), สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (นายบุญเทิน สิงห์น้อย) ในหมู่บ้านหินกองจึงมีผู้นำทั้งเป็นทางการและทางธรรมชาติ ซึ่งผู้นำทั้งสองภาคส่วนมีความสัมพันธ์กัน และสนับสนุนซึ่งกันและกันในการทำงาน

ในส่วนของผู้นำทางธรรมชาติที่สำคัญ ก็คือ นางทองอยู่ ล้อประเสริฐ ซึ่งอดีตเคยเป็นสมาชิกสภาจังหวัดสมุทรปราการ ต่อมาได้ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านหินกองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 และได้เข้ามาเป็นสมาชิกสภาตำบลหนองขาม ในฐานะตัวแทนของประชาชนหมู่บ้านหินกอง ครั้นต่อมาเมื่อสภาตำบลหนองขาม ได้ยกฐานะเป็นสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาม นางทองอยู่ ล้อประเสริฐ ก็ได้เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาม เขตหมู่บ้านหินกอง หมู่ที่ 8 ตำบลหนองขาม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ประมาณปี พ.ศ. 2543 ในสมัยต่อมา นางทองอยู่ ล้อประเสริฐก็ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขามอีกครั้งหนึ่ง และในสมัยนี้ท่านได้รับเลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขามทั้งหมดให้ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2547 หมดวาระท่านก็ใช้ชีวิตอยู่ในหมู่บ้านหินกอง นางทองอยู่ ล้อประเสริฐ เป็นคนที่มีอัธยาศัยดี มีใจที่โอบอ้อมอารี ผลงานในอดีตซึ่งท่านได้สร้างคุณูปการให้แก่ชุมชนบ้านหินกองไว้มากมาย ในปัจจุบันผลสำเร็จจากสิ่งที่คุณได้ทำไว้ได้ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาลแก่คนในชุมชน นางทองอยู่ ล้อประเสริฐได้รับความเคารพและศรัทธาจากคนในชุมชนในบทบาทใหม่ที่เป็นผู้นำทางการพัฒนาชุมชน และเป็นผู้นำทางธรรมชาติที่สร้างความเจริญ หล่อหลอมดวงใจสมาชิกกลุ่มและชาวชุมชนบ้านหินกอง ให้มองเห็นทุนทางสังคมในชุมชนที่ตนอยู่ และใช้ทุนทางสังคมของตนในการแก้ไขปัญหา และขับเคลื่อนการทำงานในการพัฒนาชุมชนของตนต่อไป นางทองอยู่จึงเป็นเสาหลักต้นหนึ่งในอันที่จะยึดโยงเครือข่ายกลุ่มต่าง ๆ สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชน ส่งเสริมและหาการสนับสนุนจากปัจจัยภายนอกเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

นอกจากนางทองอยู่ ล้อประเสริฐ จะเป็นประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านหินกองสามัคคีหรือกลุ่มแปรรูปหัวผักกาดแล้ว ท่านยังเป็นประธานกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง และเป็นประธานกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของหมู่บ้านหินกองอีกด้วย ในการบริหารงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น สมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่กู้เงินกองทุนไปจะจ่ายเงินคืนครบทุกคน ไม่มีผิดเงื่อนไข หรือผิดนัด เพราะในการทำงาน ท่านจะอาศัยการทำงานในระบบญาติมิตร เพื่อน พ้อง จึงจะรู้ว่าคนไหนสามารถกู้ได้ในวงเงินเท่าไร และมีความสามารถใช้คืนได้หรือไม่ ดังนั้นจึงไม่มีสมาชิกที่กู้เงินไปและไม่ใช้คืน ทำให้เมื่อปี พ.ศ.2550 จึงมีกำไรจากดอกเบี้ยประมาณ 60,000 บาท ซึ่งเงินนี้จะถูกกันไว้บางส่วนเพื่อใช้จ่ายเป็นสวัสดิการให้กับกลุ่ม ส่วนที่เหลือก็จะแบ่งให้กับสมาชิก ในส่วนเงินที่กันไว้เป็นสวัสดิการนั้น บางส่วนจะใช้เพื่อช่วยงานบุญ หรืองานศพของญาติ ๆ สมาชิก บางส่วนนำไปจัดงานวันเกิดให้กับเด็ก ๆ และเยาวชนของหมู่บ้าน บางส่วนจะนำไปใช้ซื้อข้าวสารแจกผู้สูงอายุในวันผู้สูงอายุ โดยที่นี้จะมีวิธีคิดไม่เหมือนที่อื่นคือ จะช่วยเหลือเฉพาะคนพิการ และคนชรา ส่วนคนจนไม่ช่วยเหลือ เพราะคนจนยังมีสองมือสองขาที่จะออกไปรับจ้างทำงานหาเลี้ยงชีพได้

ในส่วนอื่น ๆ นางทองอยู่ ล้อประเสริฐ ยังได้จัดตั้งกลุ่มอื่น ๆ ขึ้นมาอีก เช่น กลุ่มปลูกผักบ้านหินกอง, กลุ่มทำไม้กวาดจากทางมะพร้าว ฯลฯ ในกรณีของกลุ่มปลูกผัก นางทองอยู่ ได้ตั้งขึ้นโดยรวบรวมผู้ที่มีอาชีพปลูกผักในหมู่บ้าน ประมาณ 7-8 ครอบครัว ขึ้นมาเป็นกลุ่มปลูกผัก โดยมีนางเปลว มาอ่อน เป็นประธานกลุ่มฯ สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นลูกหลานของคุณเปลว มาอ่อน และเป็นคนในตระกูลอื่น ๆ เช่น นายบุญชู เนตรวิเชียร, นางสมจิตร ช้างศรี ฯลฯ ในการดำเนินงานของกลุ่มนั้น ก็จะมีการประชุมกันทุกเดือน โดยนางทองอยู่ ล้อประเสริฐ ในฐานะที่ปรึกษากลุ่มจะติดต่อประสานงานกับองค์กรจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็น, กรมส่งเสริมการเกษตร, เกษตรจังหวัด, เกษตรอำเภอ บุคคลากรจากสถาบันเทคโนโลยี ราชมงคล, บุคลากรจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา มาให้ความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในเรื่องการทำปุ๋ยอินทรีย์ ในเรื่องการปรับปรุงสภาพดิน ในเรื่องการวิชาการที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ หรือถ้านางทองอยู่ได้มีโอกาสไปอบรม หรือรับรู้ข่าวสารอะไรมา ก็จะใช้เวทีนี้ในการแบ่งปันความรู้ และแจ้งข้อมูลข่าวสารให้กับสมาชิกได้ทราบ ซึ่งในการประชุมนอกจากจะได้รับความรู้ใหม่ ๆ แล้วสมาชิกยังได้มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ ปัญหาต่าง ๆ ที่ตนเองประสบมา หรือวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งเวทีนี้ก็เป็นอีกเวทีหนึ่งที่มีมุมมองไม่เหมือนที่อื่น ก็คือ ที่อื่น ๆ จะให้กิจกรรม หรือเวทีนี้เป็นกิจกรรมที่เพิ่มความรู้ให้กับชุมชน แต่ในมุมมอง และวิธีคิดของท่าน มองกิจกรรม หรือเวทีนี้ว่า เป็นกิจกรรมแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพราะวิชาการที่นำมาให้

นั่นเป็นส่วนสำคัญก็จริงในการพัฒนาการปลูกผักของกลุ่ม แต่ที่เหนือกว่านั้นก็คือ สมาชิกกลุ่มได้มีโอกาสมานั่งคุยกัน แลกเปลี่ยนภูมิปัญญาของตนซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ผ่านมามาอย่างไกรก็นำมาแบ่งปันประสบการณ์กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มีโอกาสมาแบ่งปันความรัก ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร ความห่วงใยซึ่งกันและกัน อันจะก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีกัน ในการรวมกันเป็นหนึ่งเดียวที่จะสร้างสิ่งที่ดี ๆ ให้เกิดกับกลุ่มและชุมชน

สำหรับกลุ่มทำไม้กวาดจากทางมะพร้าว นางทองอยู่ได้เล็งเห็นว่า ในหมู่บ้านหिनกองมีผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น การที่จะออกไปทำไร่ ทำสวน หรือใช้แรงงานคงเป็นเรื่องยากที่จะกระทำได้ จึงได้คิดกิจกรรมขึ้นมาก็คือ การทำไม้กวาดจากทางมะพร้าว โดยมีการรวบรวมสมาชิกกลุ่มจากผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านมารวมกันประมาณ 20 กว่าคน ซึ่งผู้เฒ่าผู้แก่เหล่านี้ เดิมจะอยู่เฝ้าบ้านให้ลูกหลานที่ออกไปทำไร่ ทำสวน หรือออกไปใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม การที่อยู่เฝ้าบ้านคนเดียวก็ทำให้สภาพจิตใจเกิดมีอาการหงอยเหงา เศร้าซึม ว่าเหว่ นางทองอยู่ได้ตระหนักดีว่าสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ เป็นเรื่องสำคัญ จึงได้ก่อตั้งกลุ่มทำไม้กวาดจากทางมะพร้าวขึ้น เพื่อเป็นการให้เป็นกิจกรรม หรือเวที ที่ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมที่จะทำแก้เหงา มีเพื่อนคุย และมีรายได้เสริม และใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีในหมู่บ้าน วิธีคิดของนางทองอยู่ก็คือไม่ใช่มองที่รายได้เสริมเป็นหลัก แต่มองที่ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมร่วมกัน ได้มีเพื่อนคุย และเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้ฝีมือแรงงาน หรือใช้แรงในการทำงานมากนัก ที่สำคัญที่สุดก็คือ จะขจัดความหงอยเหงา เศร้าซึม หรือว่าเหว่จากการที่ไม่มีลูกหลานมาสนใจ และได้มีโอกาสมาเจอคนในรุ่น ๆ เดียวกัน เวลาคุยก็เป็นยุค หรือภาษาเดียวกัน ก็จะทำให้มีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น ในกลุ่มทำไม้กวาดจากทางมะพร้าวนี้นางทองอยู่จะรับเป็นที่ปรึกษากลุ่ม โดยจะช่วยสนับสนุนการหาตลาด หรือหาพ่อค้ามารับซื้อสินค้าดังกล่าว

วิธีคิดในการทำกลุ่มทำไม้กวาดจากทางมะพร้าวนั้น เราเห็นว่าบ้านเราปลูกมะพร้าวเยอะ ทางมะพร้าวก็เยอะมาก เรามีวัตถุดิบในพื้นที่ จึงคิดที่จะเอามาทำประโยชน์ ก็เห็นว่าทางมะพร้าวใช้ทำไม้กวาดได้ ก็เลยตั้งกลุ่มขึ้นมาทำ แต่วิธีคิดของเราเห็นว่างานนี้ไม่ต้องใช้ฝีมือ หรือความละเอียดมากนัก คนแก่ ๆ ก็ทำได้ ไม่ต้องออกแรงมาก แค่ออกแรงเลาไม้กวาด ที่สำคัญสำหรับวิธีคิดทำกลุ่มนี้ก็คือ เรามองว่าคนแก่ ๆ อยู่บ้านเฝ้าบ้านคนเดียว ก็จะเกิดอาการหงอยเหงา เศร้าซึม ว่าเหว่ บางคนคิดมากหาว่าลูกหลานไม่รักบ้าง เราก็หาที่ให้พวกเขาได้มีเพื่อนคุย ไม่เหงา มีรายได้ เราจึงตั้งกลุ่มนี้ขึ้น แต่เราไม่เน้นรายได้มาก

นะ เราเน้นที่สุขภาพจิตของคนของเรามากกว่า ป้าเองก็เป็นทีที่ปรึกษากลุ่มให้
หาคำมาให้บ้าง... (ทองอยู่ ล้อประเสริฐ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

จะเห็นได้ว่านางทองอยู่ ล้อประเสริฐ เป็นผู้นำทางธรรมชาติที่มีความเสียสละ
ให้กับชุมชนอย่างจริงจัง เป็นผู้ที่มีความคิดในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกับคนอื่น ๆ คิดกัน
ผลงานที่เด่นชัดของนางทองอยู่ที่เป็นเลิศ และถือว่าเป็นผลงานของหมู่บ้านหินกองอีกอย่างก็คือ
ทางหมู่บ้านหินกองได้ส่งหมู่บ้านเข้าประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และได้รับรางวัลหมู่บ้าน
เศรษฐกิจพอเพียงรองชนะเลิศ ลำดับที่ 1 ของจังหวัดชลบุรี ซึ่งในการนำเสนอ สภาพความเป็นอยู่
วิถีชีวิตของชาวบ้าน ตลอดจน ผลงานการทำงานของกลุ่มต่าง ๆ นางทองอยู่จะเป็นผู้นำเสนอ
ด้วยตนเอง และสามารถบรรยายได้อย่างครบถ้วน อีกทั้งยังเป็นผู้ที่นำคณะกรรมการที่มา
ตรวจสอบตามหมู่บ้านด้วยตนเอง นี่ก็เป็นผลงานของนางทองอยู่ที่ได้ทำให้กับหมู่บ้านหินกอง
นางทองอยู่จึงเป็นบุคคลที่ผู้คนในชุมชนให้ความเคารพ นับถือ เวลามีปัญหาอะไรก็จะมาปรึกษาที่
บ้านนางทองอยู่ เพื่อให้ตัดสินใจปัญหา หรือหาทางแก้ปัญหาให้ นางทองอยู่จึงเป็นศูนย์รวมจิตใจ
อย่างหนึ่งของชาวบ้านหินกองแห่งนี้

นอกจากนางทองอยู่ ล้อประเสริฐแล้ว ยังมีผู้นำทางธรรมชาติในบ้านหินกองอีก
หลายคนไม่ว่า จะเป็นนายบุญทรง ล้อประเสริฐ สามีของนางทองอยู่ ล้อประเสริฐ, นางสมคิด
ช้างแก้ว, นางสาวน้ำค้าง เนตรวิเชียร, นางยุวดี อาจคง, นางเปลว มาอ่อน ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้นำ
ทางธรรมชาติที่เป็นผลผลิตจากชุมชนที่มีความเสียสละและมีจิตสำนึกชุมชน ในการที่จะทำให้
ชุมชนหมู่บ้านหินกองเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และมีการพัฒนาที่ยั่งยืน

นอกจากป้าและลุงแล้ว บ้านเรายังมีแกนนำ หรือผู้นำอีกตั้งหลายคน ไม่ว่า
จะเป็นผู้ใหญ่เฒ่า (นายชัยรัช เนตรวิเชียร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 หมู่บ้าน
หินกอง), รองชู (นายบุญชู เนตรวิเชียร รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล
หนองขาม) ก็ยังมี ยายโปย (นางเปลว มาอ่อน ประธานกลุ่มปลูกผัก), น้ำค้าง
(นางสาวน้ำค้าง เนตรวิเชียร รองประธานกลุ่มแปรรูปหัตถ์ผักกาด), ยุ (นาง
ยุวดี อาจคง เลขานุการกลุ่มแปรรูปหัตถ์ผักกาด), คิด (นางสมคิด ช้างแก้ว
คณะกรรมการกลุ่มแปรรูปหัตถ์ผักกาด) ยังมีอีกหลายคนที่มีแว่นนะ เพราะเด็กรุ่น
หลัง ๆ หลายคน พอได้เรียนจบกลับมาก็มาอยู่ที่บ้าน หลาย ๆ คนก็อยากจะ
ทำประโยชน์ให้บ้านเราบ้าง ก็ดีนะ จะได้ฝึกเด็กรุ่นใหม่ ๆ ขึ้นมาบ้าง ป้ากับลุง
ก็แก่ลงไปทุกวัน... (บุญทรง ล้อประเสริฐ, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2551)

ไฉ่เต็กรุ่งใหม่ ๆ พวกเราก็ให้มาเป็นกรรมการกับกลุ่มโน้นบ้าง กลุ่มนี้บ้าง ให้มีบทบาทในงานประเพณีต่าง ๆ เช่นงานวัดที่ผ่านมาเมื่อปีที่แล้ว เราก็มอบให้พวกเค้าเป็นคนไปจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดในวัด ไม่ว่าจะเป็นการมอบให้รับผิดชอบเป็นแม่งานในงานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ กิจกรรมของผู้สูงอายุ หรือแม้แต่บางกิจกรรม เช่น การจัดเวรยามดูแลหมู่บ้าน เราก็ได้เด็ก ๆ พวกนี้มาเป็นกำลังสำคัญทั้งนั้น กรรมการหมู่บ้านเรา เราก็พยายามดึงเอาคนรุ่นใหม่ ๆ เข้ามาเป็นกันมาก ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าทางการเค้าเปิดโอกาสให้พวกเราได้ไปดูงาน หรือไปอบรมที่นั่นที่นี้ พวกเราก็จะส่งเด็กรุ่นใหม่ พวกนี้ไปอบรมกันบ่อย ๆ มันสร้างประสบการณ์ให้กับพวกเค้า เราพยายามสร้างคนรุ่นใหม่ ๆ ขึ้นมา บางทีในการประชุมบ้างก็แอบพูดสอน ๆ ไปเยอะนะ บางเรื่องมันสอนกันไม่ได้ก็ต้องสอนกันตอนที่เกิดปัญหาซะก่อน แต่ปัญว่านะ ผู้นำเราแต่ละรุ่น แต่ละรุ่นเราบ่มเค้าจนได้ที่ อย่างบุญเทิน (นายบุญเทิน สิงห์น้อย สมาชิกสภาตำบลหนองขาม) นี่นะ มาเรียนรู้ตั้งนานแล้ว มาเป็นกรรมการอยู่หลายกลุ่ม พอเค้าได้ใกล้ชิดกับประชาชนมาก ๆ เค้าก็รู้ปัญหา และเข้าใจว่าปัญหานี้ควรจะแก้อย่างไร พอป่าไม้ได้เป็นอบต. ชาวบ้านก็อยากได้เค้าไปเป็น อบต. แทนป่าบ้านเราจึงไม่ค่อยมีการแข่งขันในเรื่องการเลือกตั้งท้องถิ่นเท่าไร เพราะชาวบ้านเค้ารู้แล้วว่าใครมีความสามารถในระดับไหน ตำแหน่งอะไร. . . (ทองอยู่ ล้อประเสริฐ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

. . . รุ่น ๆ ผมหลายคนก็เข้ามาช่วยงานหมู่บ้านกัน อย่างก่อนที่จะมาเป็น อบต. ก็เป็นกรรมการอยู่หลายกลุ่ม เข้าไปช่วย ๆ กันดู เราก็ดึงเพื่อน ๆ เราเข้าไปช่วย ๆ กัน ทุกคนที่เข้ามาก็มีอาชีพกันหมดนะ บางคนทำไร่ บางคนทำงานโรงงาน แต่ทุกคนมาช่วยกันพัฒนาบ้านเรา เสียสละกันเข้ามา ไม่ได้ค่าตอบแทนอะไร มันเป็นจิตสำนึกมั้ง ทำให้หมู่บ้านเราบ้าง ทั้งเจ็ดคด, น้ำค้าง, ทิดโอ อีกหลายคน ก็เป็นรุ่นไล่ ๆ กันทั้งนั้นที่เข้ามาช่วยงานกัน บางทีก็ได้ไปดูงานพัฒนาชุมชนบ้าง ฝึกอาชีพบ้าง ได้ทำงานร่วมกันก็เหมือนญาติ ๆ กันแหละนะ คุยกันง่าย นี่ก็เพิ่งไปอบรมเรื่องการป้องกันโรคติดต่อมา ก็ดินะจะได้เอามาใช้กับบ้านเราได้ (บุญเทิน สิงห์น้อย, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

. . . หนูเองก็ได้ไปอบรมมาหลาย ๆ ที่นะ เรื่องอาชีพบ้าง เรื่องยาเสพติดบ้าง ล่าสุดนี้ก็ไปดูงานเรื่องการแปรรูปอาหารที่ราชบุรีมา ก็ป่าทองอยู่เค้าให้หนู

ไปแทนบ้าง หรือบางทีกลุ่มก็ให้ไปประชุมแทนบ้าง ก็ดีนะ ได้ความรู้เอามาใช้ กับหมู่บ้านเราได้ หนูชอบนะมันได้ประสบการณ์ ได้ความรู้เยอะดี บางปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเรา เราหาวิธีแก้กันแทบแย่ พอไปอบรมกลับมาหุตาเรามันกว้างไกล ขึ้นมั้ง มันเลยทำให้ของยาก กลายเป็นของง่าย..(น้ำค้าง เนตรวิเชียร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2551)

สิ่งที่เราได้พบเห็นปรากฏการณ์อีกอย่างหนึ่งในชุมชนก็คือ มีการสร้างผู้นำในรุ่นต่อ ๆ ไป อย่างต่อเนื่อง โดยให้คนรุ่นหนุ่มสาว หรือคนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมากขึ้น โดยให้เข้ามาเป็นกรรมการในกลุ่ม หรือกิจกรรมการต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งยังจัดส่งคนรุ่นใหม่ไปดูงาน หรืออบรม เพื่อเพิ่มศักยภาพ สร้างการเรียนรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ เป็นการสร้างความต่อเนื่องทุนทางสังคมทางด้านผู้นำ เพื่อพวกเขาจะได้เป็นผู้นำที่มีคุณภาพ ในการพัฒนาชุมชนต่อไปในอนาคต สะท้อนให้เห็นว่าจะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และทำให้ชุมชนเข้มแข็ง และมีการพัฒนาที่ยั่งยืน

นอกจากผู้นำทางธรรมชาติที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีผู้นำทางการอีกหลายท่าน ไม่ว่าจะเป็นนายชัยธัช เนตรวิเชียร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ตำบลหนองขาม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี, นายบุญชู เนตรวิเชียร รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาม ฯลฯ โดยผู้นำทางการจะเป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ เช่น การประสานงานกับหน่วยงานราชการในระดับต่าง ๆ , การขอการสนับสนุนในทุก ๆ ด้านจากภาครัฐ ฯลฯ โดยผู้นำทางการเหล่านี้ นอกจากจะเข้ามาเป็นคณะกรรมการในกลุ่มต่าง ๆ ด้วยแล้ว ยังเป็นผู้ที่ให้แนวคิดในการทำงานเป็นอย่างดีอีกด้วย

. . . ตัวผมเอง เคยเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขามมาแล้ว ครั้งนี้ ได้มีโอกาสที่มาเป็นฝ่ายบริหาร ก็อย่างที่บอกนะ บ้านเรานี้เนาะ เวลาว่างบประมาณ หรือถ้าประชาชนมีความต้องการ เราก็สามารถที่จะช่วยผลักดันงบประมาณ หรือการช่วยเหลือมาให้กับหมู่บ้านเราได้ ผู้ใหญ่เปี้ยกเค้าก็จะประสานงานหน่วยงานปกครอง ส่วนผมก็ประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล เราก็ช่วย ๆ กัน ผมกับผู้ใหญ่เปี้ยก ก็ยังทำหน้าที่ประสานงานให้หมู่บ้านกับหน่วยราชการอื่น ๆ อีกด้วยนะ ไม่ว่าจะเป็นพวกเกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัด หรือแม้กระทั่งการหาตลาดขายของให้กลุ่มแปรรูป เราทำได้ก็ช่วย ๆ กันไป. . . (บุญชู เนตรวิเชียร, สัมภาษณ์, 13 มีนาคม 2551)

ความเป็นผู้นำชุมชนจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนช่วยสร้างทุนทางสังคมขึ้นมา ในด้านการถ่ายทอดทางความคิด ถ่ายทอดทางด้านความรู้ ถ่ายทอดทางด้านจิตสำนึก การเป็น

แบบอย่างที่ดีในชุมชน การปฏิบัติตัวที่ดีให้คนในชุมชนเห็น ให้เกิดการยอมรับ และประสานประโยชน์ของชุมชนเข้าด้วยกัน ให้เกิดเป็นทุนทางสังคมของชุมชนที่สามารถสรรค์สร้างคุณค่าให้แก่ชุมชน เพื่อเป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาบ้านหिनกองต่อไป นอกจากนี้ในชุมชนหมู่บ้านหिनกองยังมีการสร้างผู้นำในรุ่นต่อ ๆ ไปอีกด้วย ซึ่งเป็นการสร้างความต่อเนื่องของทุนทาง-สังคมทางด้านผู้นำ ซึ่งนั่นจะสะท้อนให้เห็นว่าจะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง และมีการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดไป

ในเรื่องผู้นำนี้ สามารถเปรียบเทียบปรากฏการณ์ในแต่ละยุคสมัยให้เห็นได้ชัดเจน ดังนี้

ตารางที่ 4.1

เปรียบเทียบปัจจัยภายในชุมชน กรณี ผู้นำชุมชน

ในช่วงเวลา	สิ่งที่ปรากฏเกี่ยวกับผู้นำชุมชน
1. ยุคตั้งแต่เริ่มตั้งถิ่นฐานของชุมชน	ผู้นำชุมชนในช่วงนี้ มีบทบาทในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม และชุมชนไม่มากนัก เนื่องจากสภาพของชุมชนเป็นไปในลักษณะ13 มีนาคม 2551)ณะของการอยู่รวมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในลักษณะเครือญาติ เพื่อนบ้าน พี่น้อง มีความไว้วางใจ เชื่อใจ ลักษณะของผู้นำ จึงเป็นลักษณะผู้นำที่ไม่เป็นทางการ หรือเป็นผู้นำทางธรรมชาตินั่นเอง
2. ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงของชุมชน	บทบาทของผู้นำในยุคนี้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม และชุมชนยังมีไม่มากนัก จากการที่กิจกรรมในการดำเนินงานของกลุ่มหรือชุมชนในลักษณะที่เป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวมนั้น ยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ที่ชุมชนประสบ เช่น สภาพเศรษฐกิจที่ฝืดเคือง ปัญหาคนในชุมชนออกไปใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ฯลฯ คนในชุมชนหมู่บ้านหिनกองจึงไม่ค่อยสนใจกิจกรรมของกลุ่มหรือของชุมชน

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ในช่วงเวลา	สิ่งที่ปรากฏเกี่ยวกับผู้นำชุมชน
3. ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงจนถึงปัจจุบัน	ผู้นำมีบทบาทมากยิ่งขึ้น โดยเป็นผู้ระดมความรู้ ความคิด ทรัพยากรต่าง ๆ ฯลฯ มาใช้ในกิจกรรมของกลุ่มหรือของชุมชนในอันที่จะก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนชุมชน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน และเป็นการทำให้ชุมชนเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ โดยการสนับสนุนจากทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ผลักดันให้ชุมชนมีการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

2. ระบบความสัมพันธ์เครือญาติ

ปัจจัยสำคัญที่เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดทุนทางสังคมในชุมชนหมู่บ้านหินกองก็คือ ระบบความสัมพันธ์เครือญาติที่สืบเนื่องมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชนในสมัยก่อนที่มีความสัมพันธ์กัน อย่างพี่น้อง ถึงแม้ชุมชนหมู่บ้านหินกอง ประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นคนที่อพยพย้ายถิ่นมาจาก จังหวัดต่าง ๆ และมีคนถิ่นเดิมอยู่เพียงจำนวนเล็กน้อยเท่านั้น แต่เมื่อคนทั้งหลายได้มาอยู่รวมกัน ในสังคมเดียวกันก็ก่อให้เกิดความรัก ความเห็นอกเห็นใจเอื้ออาทรต่อกัน อีกทั้งชุมชนหมู่บ้านหินกอง เป็นชุมชนที่อยู่ห่างไกลความเจริญเหมือนกับ ชุมชนชนบททั่วไปในสังคมไทยที่ยังคงสืบทอด ประเพณีวัฒนธรรม มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่จะยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันสืบ มา ซึ่งในชุมชนหมู่บ้านหินกอง แม้จะมีคนอพยพย้ายถิ่นมาจำนวนมาก แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปก็ มีการแต่งงานกันขยายครอบครัวของคนในหมู่บ้าน จึงทำให้ความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติเริ่ม ขยายวงกว้างขึ้น ซึ่งในชุมชนหมู่บ้านหินกองมีกลุ่มนามสกุลหลักอยู่ประมาณ 3 ตระกูล คือ กลุ่ม นามสกุล “ล้อประเสริฐ” ซึ่งเป็นนามสกุลของนางทองอยู่ และนายบุญทรง ล้อประเสริฐ ซึ่งเป็นคน ที่อพยพมาจากบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ แต่มีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้านหินกองและเป็นที่ ยอมรับของสมาชิกในชุมชนเป็นจำนวนมาก กลุ่มนามสกุลต่อไปคือ กลุ่มนามสกุล “เนตรวิเชียร” เป็นนามสกุลของนายชัยรัช เนตรวิเชียร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 ตำบลหนองขาม อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี และนายบุญชู เนตรวิเชียร ซึ่งตำแหน่งปัจจุบัน คือ รองนายกองค์การบริหารส่วน ตำบลหนองขาม และเป็นผู้นำทางการตระกูลอีกตระกูลหนึ่ง ตระกูลต่อมาคือตระกูล “มาอ่อน”

เป็นตระกูลของนางเปลว มาอ่อน ซึ่งเป็นคนเก่าคนแก่ของหมู่บ้าน และมีบทบาทที่เป็นผู้นำทางธรรมชาติตระกูลหนึ่ง

บ้านเรามีคนที่ย้ายมาอยู่จากที่อื่น ๆ เยอะแยะนะ แต่เมื่อมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มต่าง ๆ เราก็รักใคร่ปรองดองกันดี ผู้นำที่เป็นหัวหน้ากลุ่มต่าง ๆ ก็ไม่ได้อยู่ไม่กี่ยุคก็เปลี่ยนก็มี “ลือประเสริฐ” ก็มีลูกกับป้า (นายบุญทรง กับ นางทองอยู่ ลือประเสริฐ) อีกนามสกุลหนึ่งก็ “เนตรวิเชียร” จะมีผู้ใหญ่เปี้ยก (คุณชัยรัช เนตรวิเชียร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8 บ้านหินกอง), ทิดชู (นายบุญชู เนตรวิเชียร รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาม) , น้ำค้าง (นางสาวน้ำค้าง เนตรวิเชียร รองประธานกลุ่มแปรรูปหัตถ์ภาค) ยังมีอีกตระกูลนะ ตระกูล “มาอ่อน” ก็คือ ยายเปลว มาอ่อน ประธานกลุ่มปลูกผัก นอกนั้นก็ยังมีลูก ๆ หลาน ๆ ของคนในหมู่บ้านนั้นแหละ มาเป็นสมาชิกอยู่ นี่ป้าก็เห็นแววหลาย คนอยู่กำลังจะฝึกให้มาเป็นผู้นำ. . . (ทองอยู่ ลือประเสริฐ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาพยายามให้เห็นว่า ปัจจัยทางด้านความสัมพันธ์ของระบบเครือญาตินั้น จะมีเสาหลักของแต่ละกลุ่มนามสกุล ซึ่งก็คือผู้ที่มามีบทบาททั้งด้านการเป็นผู้นำ การอุทิศตัวเสียสละ และเป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวให้กับสมาชิกของกลุ่มเครือญาติ ซึ่งเสาหลักของแต่ละกลุ่มนามสกุลนี้ จะทำหน้าที่ในการเชื่อมประสานพลังทั้งภายในกลุ่มนามสกุล และระหว่างกลุ่มนามสกุลเข้าด้วยกัน จึงมีส่วนช่วยสร้างทุนทางสังคมทางด้านความกระชับความสัมพันธ์ทางเครือญาติมาแปรเปลี่ยนให้เป็นพลังขับเคลื่อนทางสังคม

กลุ่มนามสกุลทั้งสามกลุ่มนี้ จึงมีส่วนช่วยผลักดันการพัฒนาหมู่บ้านหินกองมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน เมื่อมีปัญหาใด ๆ ก็นำมาปรึกษาหารือกันในเครือญาติ และเนื่องด้วยแต่ละนามสกุลก็มีเสาหลักอยู่ และเป็นที่เคารพนับถือของลูกหลานและชาวชุมชนหมู่บ้านหินกอง และเสาหลักของแต่ละนามสกุลได้สร้างความสัมพันธ์กับนามสกุลอื่น ทำให้เครือข่ายความสัมพันธ์ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น เป็นเครือข่ายทางเครือญาติ พี่น้อง ที่มีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน มีการไปมาหาสู่ มีการเอื้ออาทรต่อกัน และนอกจากนี้ยังมีอีกหลายกลุ่มนามสกุลที่แตกลูกหลานกันออกไปซึ่งมีส่วนสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติด้วยเช่นกัน เพราะธรรมเนียมของชุมชนในชนบทโดยทั่วไป จะมีการนับญาติกัน ถ้าได้รู้จักว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน มีความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวอย่างไร ก็จะมีการถามไถ่ สืบสาวถึงบรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ พี่ น้อง เพื่อนสายญาติได้ถูกต้อง และเป็นการช่วยให้ความสัมพันธ์ที่ก่อเกิดขึ้นมีความสนิทสนมกันได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

โดยเฉพาะความสัมพันธ์ในระดับบุคคลที่สนิทสนมกันมาก ๆ ก็จะมีธรรมเนียมการเป็นเกลอกัน ซึ่งอาจจะเป็นเกลอกันภายในชุมชนหรืออาจจะเป็นภายนอกชุมชนก็ได้ ครั้นต่อมาเมื่อเครือข่ายของเกลอทั้งสองฝ่ายได้รู้จักกันด้วย ก็จะมีการยอมรับเสมือนเป็นญาติคนหนึ่งของคุณสมบัติทางเครือญาติของตน

ธรรมเนียมการนับญาติและผูกเกลอนี้ จึงมีส่วนช่วยสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน เกิดความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน จะเห็นได้จากความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ สามารถที่จะช่วยขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่มบุคคลต่อเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดพลังความสามัคคี สร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ ความเคารพศรัทธา การตอบแทนกัน นับถือผู้อาวุโสและญาติพี่น้อง เป็นทุนทางสังคมที่สร้างสรรคคุณค่าให้กับสมาชิกของชุมชน และความเป็นเครือญาติพี่น้องกันนี้ ช่วยให้เกิดการลดต้นทุนในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านการผลิต การยังชีพ การสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม และยังสามารถขยายเครือข่ายความสัมพันธ์ให้เพิ่มได้มากขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อที่จะเป็นพลังของชุมชนให้เกิดการขับเคลื่อนได้ต่อไป

ระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติในแต่ละยุคสมัย เปรียบเทียบให้เห็นได้ชัดเจน ดังนี้

ตารางที่ 4.2

เปรียบเทียบปัจจัยภายในชุมชน กรณีระบบความสัมพันธ์เครือญาติ

ในช่วงเวลา	สิ่งที่ปรากฏเกี่ยวกับระบบความสัมพันธ์เครือญาติ
1. ยุคตั้งแต่เริ่มตั้งถิ่นฐานของชุมชน	ด้วยสภาพชุมชนหมู่บ้านหินกอง เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ คนในชุมชนจึงมีลักษณะความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด สนิทสนมกัน เป็นเกลอกัน จากการที่มีการขยายครอบครัวในชุมชน จึงทำให้มีลักษณะเป็นเครือ-ญาติ ไว้วางใจ เชื่อเพื่อเกื้อกูลกัน มีความสนิทสนม มีการยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันสืบมา

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ในช่วงเวลา	สิ่งที่ปรากฏเกี่ยวกับระบบความสัมพันธ์เครือข่าย
2. ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงของชุมชน	สภาพความสัมพันธ์ในช่วงนี้ดูห่างเหิน เนื่องจากผู้คนมุ่งแต่จะทำมาหาเลี้ยงชีพตนเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ในการบริโภคให้ทันต่อกระแสการพัฒนาของประเทศเปลี่ยนแปลงไป คนในชุมชนจึงมีเวลาที่จะพูดคุยกันน้อยลง ความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายที่เกาะเกี่ยวกันเริ่มคลายตัวทุนทางสังคมในช่วงนี้จึงมิได้ถูกนำมาใช้เท่าที่ควร
3. ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงจนถึงปัจจุบัน	ในยุคนี้มีการย้อนกลับมากระตุ้นทุนทางสังคม ในกรณีระบบความสัมพันธ์เครือข่ายได้ถูกนำกลับมาใช้มากขึ้น มีการทำกิจกรรมที่เป็นจุดเชื่อมโยงให้คนในหมู่บ้านได้ใกล้ชิดกันและมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น ในช่วงนี้ทุนทางสังคมในเรื่องของเครือข่ายจึงถูกนำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มหรือของชุมชนเป็นอย่างมาก และเป็นการใช้ระบบความสัมพันธ์เครือข่ายที่จะเป็นประโยชน์ในเรื่องการระดมทรัพยากรจากภายในและภายนอกได้ง่ายขึ้น เพื่อก่อให้เกิดเป็นพลังทางสังคมในการขับเคลื่อนชุมชนในการแก้ไขปัญหาของชุมชนให้สำเร็จลุล่วงได้

3. ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน

เมื่อมีกิจกรรมใดเกิดขึ้นในชุมชนก็ตาม เช่น งานบวช งานศพ งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานวัด ทอดผ้าป่า ทอดกฐิน งานเทศกาลขึ้นปีใหม่ งานวันเด็ก หรือกิจกรรมการพัฒนา ฯลฯ วัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้านหินกอง จะมีการออกปากขอแรงกันมาช่วยกันทำงานด้านการจัดการ เช่น ทำอาหาร จัดโต๊ะ ยกของ ทำความสะอาด ตกแต่งสถานที่ ฯลฯ ทั้งในงานส่วนตัวระดับครัวเรือนไปจนถึงงานใหญ่ ๆ ในระดับชุมชน และจะมีการจัดระเบียบการทำงานโดยอัตโนมัติ โดยมีการแบ่งงานกันทำตามความถนัดของแต่ละคน ตามความสมัครใจ ซึ่งแต่ละครอบครัวก็จะส่งตัวแทนและสิ่งของมาช่วยงาน ใครมาช่วยงานไม่ได้ก็ช่วยในด้านอื่น ๆ เช่น การ

ให้ยืมอุปกรณ์เครื่องมือ สนับสนุนพืชผักผลไม้ ช่วยเหลือทางการเงิน การมาเยี่ยมเยียนหรือบอกกล่าวให้เจ้าของงานได้ทราบ เพื่อไม่ให้เป็นการเสียใจต่อกัน หรือบางคนอาจเป็นแขกมารับประทานอาหารในงานที่มีการเลี้ยงอาหารก็ได้

คนบ้านเราเป็นคนที่มีความใจเอื้ออารี เวลาบ้านไหนมีงาน พวกเราก็ไปช่วยกันทำโน่นทำนี่ ใครนัดทำครัวก็ไปทำครัว ใครที่นัดเรื่องสถานที่ก็ไปช่วยกันจัดสถานที่ คนที่แข็งแรงก็ไปช่วยกันยกโน่นยกนี่กัน ฉะนั้นะบางคนทำจนลืมนึกว่าเป็นงานของบ้านตัวเองซะด้วยซ้ำ เราเป็นคนไทยนะ ช่วย ๆ กันได้ก็ช่วย ๆ กันไป ก็เหมือนพี่น้องกันทั้งนั้น ถึงงานบ้านเราก็จะได้มีคนมาช่วยกันบ้าง อย่างงานศพที่วัดงานก่อน คนไปช่วยงานเยอะมาก ส่วนคนที่ไม่มีเวลามาช่วยงาน ก็อาจจะใส่ซองมาช่วยงานกันก็เยอะนะ. . . (สมคิด ช้างแก้ว, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

ตัวอย่างเช่น ในการจัดงานวันสงกรานต์ของวัดหินกอง ญาติพี่น้อง ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่นอกชุมชนก็จะกลับมาเยี่ยมเยียนพบปะเพื่อนฝูงที่ห่างหายกันไปนาน คนหนุ่มคนสาวที่ทำงานก็จะกลับมาเยี่ยมปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ พี่ น้อง ตลอดจนทั้งได้กลับมาร่วมทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ และได้แสดงความกตัญญูต่อบุคคลที่ต่อญาติผู้ใหญ่ สำหรับแม่งานในการจัดงานก็คือพระอาจารย์ชาติ, นางทองอยู่ ล้อประเสริฐ, ผู้ใหญ่ชัยวัช เนตรวิเชียร ในวันที่ 12 เมษายนของทุกปี ชาวบ้านจะมารวมตัวกันเพื่อทำความสะอาดวัด และตกแต่งประดับประดาสถานที่เพื่อการทำบุญและการฉลองปีใหม่ไทย โดยคนที่มีความแข็งแรงก็จะทำหน้าที่เป็นผู้ยกของ จัดของ คนที่มีความถนัดทางด้านครัวก็จะทำหน้าที่เป็นแม่ครัว พ่อครัว การทำงานจะแบ่งงานกันทำไปตามถนัด แต่ละฝ่ายจะมีแม่งานรับผิดชอบของฝ่ายนั้น ๆ เช่น ฝ่ายโรงครัว ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายล้างจาน ฝ่ายดูแลความเรียบร้อยของสถานที่ ฯลฯ ทุกคนต่างทำงานด้วยความเต็มใจและสมัครใจ สำหรับคนที่ไม่มีมาช่วยงานก็จะมี การช่วยเป็นเงินมาบ้าง หรือนำสิ่งของมาช่วยเหลือบ้าง แยกหรือไม่ว่าจะมาจากทั้งในและนอกชุมชนที่มาร่วมงานทำบุญ หรือนำอาหารมาทำบุญก็จะนั่งรับประทานอาหารร่วมกัน ชาวบ้านที่มาช่วยงานก็เป็นแขกงานไปในคราวเดียวกัน เมื่อรับประทานอาหารเสร็จ ก็จะมีการตอบแทนในลักษณะของเงินทำบุญ เพื่อช่วยเหลือในค่าใช้จ่ายและทำบุญให้กับวัด เมื่อเสร็จงานทุกคนก็ช่วยกันเก็บกวาดให้เรียบร้อยดังเดิม คนที่มีหน้าที่ในการประสานงานผู้สูงอายุก็จะทำหน้าที่ในการนำผู้สูงอายุมาร่วมในพิธีรดน้ำดำหัวขอพรจากผู้สูงอายุ และยังได้รับการสนับสนุนข้าวของจากรายได้ของกองทุนหมู่บ้านมาสนับสนุนในการจัดงานดังกล่าวด้วย ทุกภาคส่วนในสังคมจะทำงาน

ประสานสัมพันธ์กัน ก็เพราะความรัก ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน การรู้จักหน้าที่ของตน จึงมีการทำงานที่สอดคล้องกันจนประสบผลสำเร็จของงาน

กิจกรรมและประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนเหล่านี้ จึงเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อกัน ให้การยอมรับนับถือ ให้เกียรติซึ่งกันและกันของสมาชิก เป็นการช่วยให้เกิดการเชื่อมต่อความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนให้มีเกาะเกี่ยวกัน ทำให้ญาติพี่น้องเพื่อนฝูงมาพบปะกัน มาเยี่ยมเยียนกัน มาร่วมแรงร่วมใจ เอาสหายไยแห่งความรัก ความคิดถึงมารวมกัน และก่อให้เกิดการระดมทุนในทุก ๆ ด้าน ทั้ง เงิน แรงงาน วัสดุ พืชพันธุ์ธัญญาหาร ระดมความคิด ฯลฯ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนจึงเป็นปัจจัยที่มีส่วนช่วยสร้างและกระชับความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนให้เกิดเป็นพลังทางสังคมที่เกาะเกี่ยวกลมเกลียว แน่นแฟ้น มั่นคงสืบต่อไป

ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน แต่ละยุคสมัยเปรียบเทียบกับให้เห็นได้ชัดเจน ดังนี้

ตารางที่ 4.3

เปรียบเทียบปัจจัยภายในชุมชน กรณีประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน

ในช่วงเวลา	สิ่งที่ปรากฏเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม
1. ยุคตั้งแต่เริ่มตั้งถิ่นฐานของชุมชน	สิ่งที่เห็นได้ชัดในเรื่องของประเพณีและวัฒนธรรมของคนในชุมชนในยุคนี้จะมีในเรื่อง ของการออกปากขอแรงมาช่วยกันทำงาน ซึ่งเป็นลักษณะของการมีจิตใจที่เอื้ออาทร มีน้ำใจต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และเป็น การให้เกียรติกันและกัน จะเห็นได้จากการที่คนในชุมชน มีน้ำใจในเรื่องของการลงแขกให้แรงกัน การช่วยงานบุญต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ฯลฯ
2. ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงของชุมชน	ในยุคนี้ทุนทางสังคมทางด้านนี้มีให้เห็นน้อยมาก เนื่องจากคนจะมุ่งแต่การทำมาหาเลี้ยงชีพมากกว่า การมาคิดเรื่องเพื่อนบ้านหรือส่วนรวม

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ในช่วงเวลา	สิ่งที่ปรากฏเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรม
3. ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงจนถึงปัจจุบัน	ในช่วงนี้ทุนทางสังคมในด้านนี้ได้ถูกกระตุ้นขึ้นมาเป็นส่วนสำคัญผ่านกิจกรรมของกลุ่มหรือของชุมชน เป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนได้แสดงออกมีน้ำใจ การเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อกัน ให้การยอมรับนับถือ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เป็นการช่วยให้เกิดการเชื่อมต่อกัน ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนให้เกาะเกี่ยวกัน ทำให้ญาติพี่น้องเพื่อนฝูงมาพบปะกัน มาเยี่ยมเยียนกัน มาร่วมแรงร่วมใจกัน เอาสายใยแห่งความรัก ความคิดถึงมารวมกัน และก่อให้เกิดการระดมทุนในทุก ๆ ด้าน ทั้งคน เงิน แรงงาน วัสดุ ความคิด ฯลฯ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนจึงเป็นส่วนช่วยสร้างกระชับความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน ให้เกิดเป็นพลังทางสังคมที่เกาะเกี่ยวกลมเกลียว แน่นแฟ้น มั่นคงสืบต่อไป

ปัจจัยภายนอกชุมชน

ทุนทางสังคมในการพัฒนาของหมู่บ้านหินกองนี้ ยังได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ ภายนอกชุมชนอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนหมู่บ้านหินกองจะเป็นที่ยอมรับกับองค์กรภายนอกชุมชนอยู่บ้าง เพราะเป็นกลุ่มที่อยู่ในระเบียบ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดมา จึงบางครั้งมีองค์กรต่าง ๆ มุ่งให้ความสนใจที่จะเข้ามาศึกษาบ้าง แลกเปลี่ยนเรียนรู้บ้าง และให้การสนับสนุนทางด้านอื่น ๆ เช่น งบประมาณ วัสดุต่าง ๆ ฯลฯ ปัจจัยภายนอกชุมชนนี้จึงทำให้ชุมชนหมู่บ้านหินกองเกิดการสร้างทุนทางสังคม ทางด้านการสร้างและรับความรู้ใหม่ การระดมทุน การยอมรับและไว้วางใจ การเสียสละต่อกัน ปัจจัยภายนอกจึงมีส่วนช่วยสร้างและผลักดันให้เกิดพลวัตทางสังคมและก่อให้เกิดพลังทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการพัฒนา ซึ่งจะสามารถสรุปปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมได้ดังนี้

1. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า การสนับสนุนในหลาย ๆ ด้านแก่กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนหมู่บ้านหินกองนี้จะได้รับการสนับสนุนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมี 2 หน่วยงาน คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีและองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาม

ในส่วนของการสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีนั้น ทางกลุ่มแปรรูปหัตถ์ผักกาดได้รับจัดสรรงบประมาณในการสร้างที่ทำการกลุ่มในสมัยที่เป็นสภาจังหวัดชลบุรี อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการฝึกอบรมอาชีพให้กับกลุ่มต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุนพันธุ์พืชไปแจกให้กับกลุ่มปลูกผัก ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรียังได้สนับสนุนงบประมาณในการจัดทำถนนเพื่อเชื่อมต่อต่อไปมาหาสู่กับคนชุมชนอื่นให้กับหมู่บ้านหินกองด้วย

ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาม ได้จัดงบประมาณสนับสนุนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเป็นเงินงบประมาณทั้งสิ้น 50,000.-บาท โดยให้คณะกรรมการของหมู่บ้านเป็นผู้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนตามความต้องการของแต่ละกลุ่ม การจัดงบประมาณในการสนับสนุนทำถนนภายในหมู่บ้าน เพื่อความสะดวกของคนในชุมชน ตลอดจนสนับสนุนสิ่งของเพื่อแจกให้กับผู้สูงอายุในวันผู้สูงอายุอีกด้วย

. . . ตอนที่สร้างกลุ่มแปรรูปหัตถ์ผักกาดใหม่ ๆ ป้าไปต่อสู้อู่เพื่อหาตลาด และได้ตลาดกลางที่หน้าศาลากลางจังหวัดชลบุรี ให้เป็นที่ขายของให้กับกลุ่มพี่น้องเกษตรกรนั้น ป้าได้ไปขอขบจากสภาจังหวัดชลบุรี ส.จ.เทวิน อนันตกุล เค้าให้งบกับกลุ่มฯ มาสร้างที่ทำการกลุ่ม 200,000.- บาท. . .

. . . นอกจากนี้ป้ายังได้ของบประมาณสนับสนุนกลุ่มต่าง ๆ จากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาม อีกปีละ 50,000-บาท โดยจะมีคณะกรรมการร่วมระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขาม กับคณะกรรมการกลุ่มต่าง ๆ เป็นผู้พิจารณาข้อเสนอการใช้งบประมาณของกลุ่ม ๆ สำหรับองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี และองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี ยังได้ให้การสนับสนุนงบประมาณลงมาทำถนนหนทางในหมู่บ้านให้ชาวบ้านได้เดินทางโดยสะดวกมากยิ่งขึ้น ตอนนี้นถนนหนทางในหมู่บ้านดีขึ้นมาก ผู้คนไปมาหาสู่กันสะดวก คนในหมู่บ้านจะออกไปติดต่อสัมพันธ์กับคนข้างนอก หรือคนข้างนอกจะเข้ามาติดต่อคนในหมู่บ้านนะ สะดวกสบายแล้ว. . . (ทองอยู่ ล้อประเสริฐ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

การสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของ 2 หน่วยงานดังกล่าวเป็นการเพิ่มทุนให้กับชุมชนหมู่บ้านหินกอง เพราะทุนดังกล่าวจัดเป็นการเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชนในการที่จะไปมาหาสู่กัน หรือได้รับความรู้ใหม่ ๆ จากการฝึกอบรม ซึ่งในการเพิ่มศักยภาพนี้ถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งของคนในชุมชนที่จะได้มองเห็นโลกที่กว้างขึ้น และยังเป็นตัวช่วยในการเพิ่มความสัมพันธอันดีของคนในชุมชนอีกด้วย

2. ส่วนราชการอื่น

ส่วนราชการอื่น ๆ ที่ให้การสนับสนุนชุมชนหมู่บ้านหินกอง เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร, เกษตรจังหวัด, เกษตรอำเภอ บุคลากรจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ฯลฯ ก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ช่วยเพิ่มองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชน รวมทั้งยังมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านการเกษตรที่ให้การสนับสนุนอีก เช่น กรมส่งเสริมการเกษตรได้ให้งบประมาณมาสร้างลานตากหัวผักกาด จำนวน 200,000.- บาท หน่วยงานเกษตรจังหวัดและเกษตรอำเภอก็ได้ให้บุคลากรเข้ามาแนะนำ สร้างความรู้ให้กับคนในชุมชน ให้ได้รู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของคนในชุมชนด้วยตนเอง และคนในชุมชนกับวิทยากร โดยปรับการทำงานของกลุ่มต่าง ๆ ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในส่วนงานปกครองที่สนับสนุนชุมชนหมู่บ้านหินกองก็คือ โครงการอยู่ดีมีสุขที่ให้เงินสนับสนุนกลุ่มแปรรูปหัวผักกาดจำนวน 200,000.- บาทในการจัดทำตะแกรงตากหัวผักกาด

... และป้ายังได้สนับสนุนงบประมาณมาจากกรมส่งเสริมการเกษตร มาสร้างลานตากหัวผักกาดอีก 200,000.- บาท อีกด้วย และป้าก็ยังได้เชิญนักวิชาการของเกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ หรือวิทยากรจากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา มาให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ปีนี้ก็ได้งบประมาณอยู่ดีมีสุขจากทางจังหวัดมาสนับสนุนกลุ่มแปรรูปหัวผักกาดอีก 200,000.- บาท ป้าคุยกับคณะกรรมการกลุ่มแล้วว่าเอาไปทำตะแกรงตากหัวผักกาด เวลาฝนตกก็ใช้ผ้าใบคลุมได้เลย เมื่อก่อนตากบนปูน เวลาฝนตกจะขนย้ายลำบาก เพราะมันเยอะมาก และต้องตากหลายแดด ปีนี้การทำงานของกลุ่มคงจะสบายขึ้น. . (ทองอยู่ ล้อประเสริฐ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

ในส่วนราชการอื่น ๆ ที่ให้การสนับสนุนนี้ก็จะมีมุ่งพัฒนาไปที่กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนทางด้านงบประมาณหรือสนับสนุนในด้านเชิงวิชาการ ก็เป็น

ปัจจัยหนึ่งในการเพิ่มทุนให้กับชุมชนหมู่บ้านหินกองในอันที่จะนำงบประมาณหรือความรู้ที่ได้รับไปใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนากลุ่มและชุมชนต่อไป

3. การเข้ามาดูงานขององค์กรต่าง ๆ

จากการสังเกตของผู้ศึกษาพบว่า การจัดการกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนหมู่บ้านหินกอง ซึ่งเป็นการจัดการกลุ่มและชุมชนที่มีประสิทธิภาพและนำมาซึ่งการทำให้ชุมชนเข้มแข็งและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน เปรียบเสมือนเป็นแหล่งความรู้ที่ครบวงจร เพราะเมื่อคนในชุมชนมีความรู้ มีความคิด มีการปฏิบัติที่ถูกต้อง ผลลัพธ์ที่ออกมาก็มีผลโดยตรงกับชุมชนก็คือ มีการพัฒนาที่ต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน การเข้ามาศึกษาดูงานต่าง ๆ จึงทำให้สมาชิกในชุมชนหมู่บ้านหินกองได้เกิดการพัฒนาและฝึกทักษะในหลาย ๆ ด้านเช่น การวิเคราะห์ทางความคิด การนำเสนอ การได้รับ การบริหารจัดการที่เป็นระบบ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การมาเยี่ยมชมหรือศึกษาดูงานในเขตชุมชนหมู่บ้านหินกอง นอกจากจะเป็นการมาดูงานหาความรู้ของบุคคลอื่น ๆ แล้ว ในทางตรงข้ามกลับเป็นการให้คนในชุมชนมีความกระตือรือร้นในการที่จะทำกิจกรรมของตนให้ดีและมีมาตรฐานอยู่ตลอดเวลา มีวิถีคิดที่แปลกใหม่ มีมุมมองที่หลากหลายมากขึ้น อีกทั้งยังได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ที่มาศึกษาดูงานอีกด้วย

เพราะฉะนั้นการเข้ามาเยี่ยมชมในเขตชุมชนหมู่บ้านหินกอง ขององค์กรภายนอกชุมชน ได้ก่อให้เกิดการกระจายทรัพยากรให้แก่ชุมชนได้อีกทางหนึ่ง เนื่องจากทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งคนในชุมชนเองและผู้มาเยี่ยมชมต่างก็ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนซึ่งกันและกัน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และก่อให้เกิดพลวัตที่แปลกใหม่ และเป็นประโยชน์กับชุมชนหมู่บ้านหินกองต่อไป

ที่แรกมีคนเค้าติดต่อเข้ามาจะขอดูงาน ปากก็ไม่ค่อยมีเวลาหรอกนะ ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพเหมือนกัน ถ้าว่างก็จะรับไว้บ้าง เพราะเห็นว่าเวลาคนที่เค้ามาดูงานที่บ้านเรา นอกจากจะเป็นการสร้างการยอมรับในสังคมให้กับหมู่บ้านของเราแล้ว ยังเป็นการสร้างการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของเรากับคนที่มาขอดูงานด้วย อีกทั้งยังเป็นการฝึกคนในชุมชนในหลาย ๆ ด้าน ให้คิดเป็น ทำเป็น พูดเป็น และยอมรับเป็น เป็นการสร้างความกระตือรือร้นให้กับคนในหมู่บ้านเราด้วย เพราะคนที่มาดูงานก็อยากจะเห็นสภาพที่ดีของหมู่บ้าน เห็นการทำงานที่จริงจังของกลุ่มต่าง ๆ จึงเป็นการทำให้คนในหมู่บ้านมีความกระตือรือร้นในงานที่ตนรับผิดชอบ ทำจริง และทำได้ คนที่มาเยี่ยมเยียน หรือมาดูงานเค้าก็เอา

ความรู้อาจสอนเราเหมือนกัน ดีชะอีกเราอาจจะได้รับความรู้ไปพัฒนาบ้านเรา
มากขึ้นไปอีก... (ทองอยู่ ล้อประเสริฐ, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2551)

เพราะฉะนั้นสรุปได้ว่า ปัจจัยทั้งภายใน และปัจจัยภายนอกชุมชนมีส่วน
สำคัญอย่างยิ่งเพราะปัจจัยเหล่านี้ ล้วนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งให้ชุมชนหมู่บ้านหินกองได้ก่อให้เกิด
การสร้างคุณค่าร่วมกันจนเกิดพลังให้เป็นทุนทางสังคม ซึ่งเป็นการเชื่อมโยง เกาะเกี่ยวระหว่างกัน
ของความสัมพันธ์ภายในชุมชน สิ่งเหล่านี้ สามารถกระจายทรัพยากรในหลาย ๆ ด้าน ได้อย่าง
กว้างขวาง และส่งผลกลับมาสู่ชุมชนหมู่บ้านหินกองในด้านการได้การยอมรับของคนในสังคม
ความไว้วางใจ เชื่อใจ ความน่าเชื่อถือ และการตอบแทนกัน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน
และสังคม และยังเป็นการพัฒนาคนของชุมชนบ้านหินกองให้เกิดการเรียนรู้ คิดเป็น พุดเป็น ทำ
เป็น ผลจากตรงนี้ทำให้เกิดทุนทางสังคมที่เป็นทุนให้ชุมชนหรือเป็นทุนสาธารณะขึ้น ในอันที่จะ
ก่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนชุมชนและสร้างคุณค่าให้กับสังคมส่วนรวม

สรุปกระบวนการทุนทางสังคมในการพัฒนาของชุมชน

ด้วยสภาพแวดล้อมของชุมชนบ้านหินกองในสมัยก่อน มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับป่า เป็น
ชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญ แม้ระยะเวลาจะผ่านมาถึง 20-30 ปี และเป็นชุมชนที่มีคนย้าย
ถิ่นเข้ามาอยู่เป็นจำนวน แต่ก็ยังเป็นชุมชนเล็ก ๆ การรู้จักกันจึงทำได้อย่างทั่วถึง ประกอบกับมีการ
ขยายครอบครัวด้วยกันเองในหมู่บ้าน จึงมีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ ใกล้ชิดกัน มีความรัก
ใคร่ปรองดอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันเป็นทุนเดิม ด้วยความที่ต้องพึ่งพิงตนเอง
และพึ่งพิงซึ่งกันและกัน เพราะขาดปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ ได้สร้างให้เกิดระบบการแลกเปลี่ยน
แรงงาน การช่วยเหลือกันของคนในชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงทุนทางสังคมที่มีการตอบแทนกัน
ความไว้วางใจ บรรทัดฐานทางสังคมในเรื่องของวิถีประเพณี จารีตประเพณีและธรรมเนียมการ
ปฏิบัติที่สร้างคุณค่าให้กับสมาชิกให้เกิดเป็นค่านิยมที่ยอมรับทั่วกัน และการสร้างเครือข่ายภายใน
ชุมชน เพื่อช่วยลดต้นทุนทั้งทางด้านเงิน ทรัพยากร แรงงาน เวลา ฯลฯ ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
ของกลุ่มหรือกิจกรรมสาธารณะที่เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม มีความศรัทธาในบาปบุญคุณโทษและ
เชื่อในกรรมดีกรรมชั่ว ทำให้คนในชุมชนหมู่บ้านหินกองมีความคิดที่จะทำแต่สิ่งดี ๆ และสิ่งที่เป็น
ประโยชน์ต่อส่วนรวม เพราะเชื่อว่าเมื่อทำความดี ผลดีจะเกิดแก่ตน เมื่อทำประโยชน์นี้ให้เกิดกับ
ส่วนรวมก็จะเกิดผลดีทางใจ เช่น มีความสุขทางใจ และเป็นการสร้างจิตสำนึกความเป็นชุมชนและ
จิตสำนึกสาธารณะ ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นการก่อให้เกิดผลลัพธ์ขึ้น

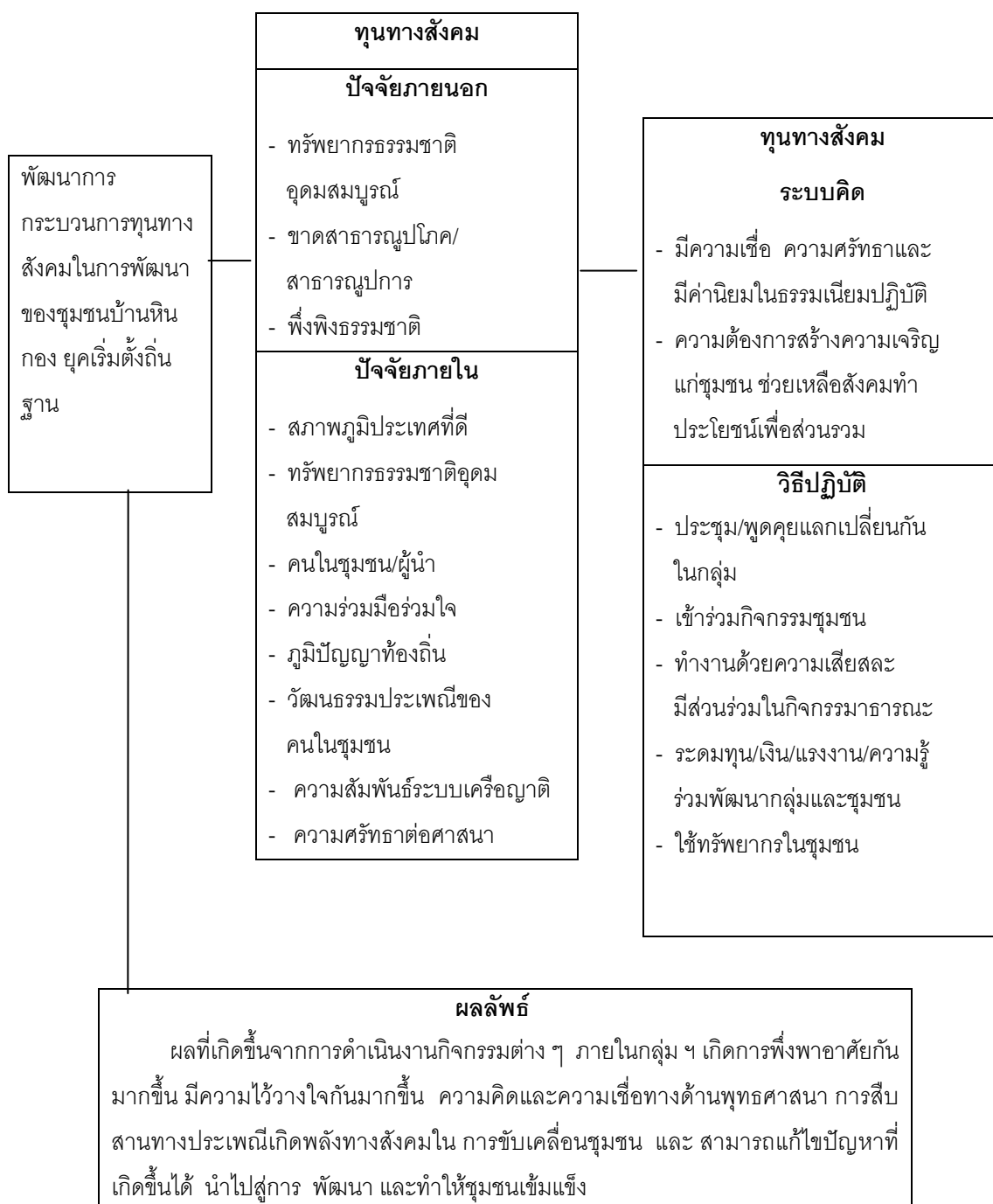
อย่างมหาศาลที่ทำให้เกิดพลังของชุมชน เกิดการขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ เป็นการเสียสละร่วมกันเพื่อทำประโยชน์เพื่อกลุ่ม เพื่อชุมชน และเพื่อบ้านเกิด ทำให้ทุกคนเกิดจิตสำนึกสาธารณะเพิ่มมากขึ้น และยังเป็นการกระจายทรัพยากรอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมทั้งชุมชนอีกด้วย

กระบวนการทุนทางสังคมของชุมชนในยุคสมัยต่าง ๆ สามารถแสดงให้เห็นได้ด้วยแผนภูมิ ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการทุนทางสังคมในการพัฒนาหมู่บ้านหินกองยุคเริ่มตั้งถิ่นฐานชุมชน

แผนภูมิที่ 4.4

กระบวนการทุนทางสังคมในการพัฒนาของชุมชนบ้านหินกองยุคเริ่มตั้งถิ่นฐาน



จะเห็นได้ว่าสภาพโดยทั่วไปของหมู่บ้านหินกองในระยะเริ่มแรก ได้เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน มีการใช้ทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ที่มีอยู่หาเลี้ยงตนเองและครอบครัว และจากคุณสมบัติของทุนที่มีอยู่ดังกล่าว จึงส่งผลต่อระบบคิดวิถีปฏิบัติที่แสดงออกมาในรูปแบบของการแบ่งปันทรัพยากรไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ ให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ ซึ่งดูได้จากความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติของคนในชุมชนที่มีความเอื้ออาทรต่อกันภายใต้ระบบคุณธรรมของชุมชน มีความรักใคร่ปรองดอง ถ้อยทีถ้อยอาศัย ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีการดำรงชีวิตที่อิงกับธรรมชาติโดยพึ่งพากันในลักษณะของการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ มีการใช้ทรัพยากรเพื่อหาเลี้ยงชีพ และในขณะเดียวกันก็ดูแลรักษาไปพร้อมกันนั่นเอง

อีกทั้งชุมชนหมู่บ้านหินกองมีผู้นำชุมชนที่ช่วยดำรงพุทธศาสนาและถ่ายทอดไปยังคนอื่น ๆ ส่งผลต่อการดำรงไว้ซึ่งศาสนาของคนในชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าทุนที่มีอยู่ในระยะแรกนั้นได้ส่งผลในเชิงบวก มีความยืดหยุ่นถ้อยทีถ้อยอาศัยกันและไม่เป็นทางการมากนัก จึงทำให้ทุนในชุมชนระยะนี้ดำเนินไปได้อย่างเต็มที่

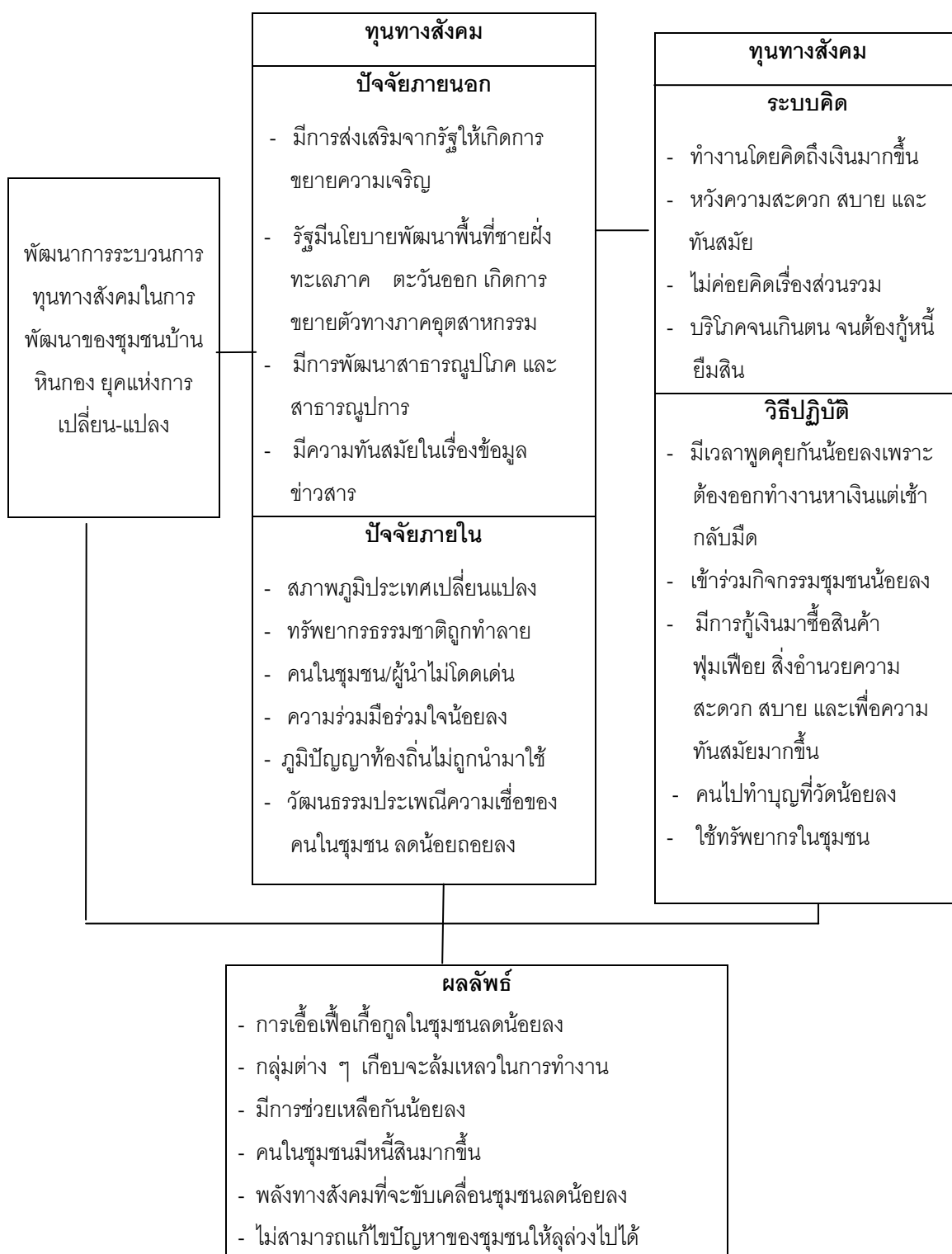
ซึ่งจะเห็นได้ว่าจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ภาพของความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ ความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ความคิดที่จะทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมของคนในชุมชนได้ส่งผลในเชิงบวกต่อการปฏิบัติ คนในชุมชนมีความรักใคร่ ไว้วางใจกัน และพร้อมที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา ผลลัพธ์ที่ได้คือ การพึ่งพาอาศัยต่อกันของคนในชุมชนด้วยความจริงใจ มีจิตสำนึกที่ดีในชุมชนร่วมกัน เกิดเป็นพลังทางสังคมในการขับเคลื่อนชุมชนให้สามารถดำรงอยู่และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองได้ ทำயที่สุดจะนำไปสู่ชุมชนที่พึ่งตนเองได้ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ซึ่งทั้งหมดนี้จึงจะส่งผลให้เกิดกระบวนการที่สร้างพลังขับเคลื่อนให้แก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนและพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจต่อไปด้วย

2. กระบวนการทุนทางสังคมในการพัฒนาของชุมชนบ้านหินกองยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง

แผนภูมิที่ 4.5

กระบวนการทุนทางสังคมในการพัฒนาของชุมชนบ้านหินกอง

ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง



จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านหินกองที่เกิดขึ้นมานั้นจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกเข้ามากกระทบ นั่นคือ มีการส่งเสริมจากภาครัฐในเรื่องของการขยายความเจริญ และการเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรมภายในชุมชน ซึ่งสิ่งดังกล่าวได้ทำให้ระบบคิดที่เคยมีความผูกพัน รักใคร่ปรองดอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเปลี่ยนไป คนในชุมชนเริ่มละทิ้งหมู่บ้านของตนเองเพื่อไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ทำงานเพื่อหารายได้ที่มากขึ้น หวังความสะดวกสบายและทันสมัย จนลืมคิดว่าในอดีตสิ่งที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพของคนในชุมชนก็คือ ทุนที่มีในชุมชน

และจากการที่ระบบคิดเปลี่ยนไป ย่อมส่งผลต่อวิถีปฏิบัติของคนในชุมชน กล่าวคือ มีการพูดคุยกันของคนในหมู่บ้านลดน้อยลง เพราะต้องออกไปทำงานนอกชุมชน หรือทำกิจกรรมส่วนตัวเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพตน มีผลกระทบกับการร่วมกิจกรรมในชุมชนลดน้อยลงไปด้วย มีการกู้หนี้ยืมสินเพื่อตอบสนองกับความต้องการของตนเองมากขึ้น เพราะต้องตามให้ทันกับกระแสการพัฒนาของประเทศที่เปลี่ยนไป

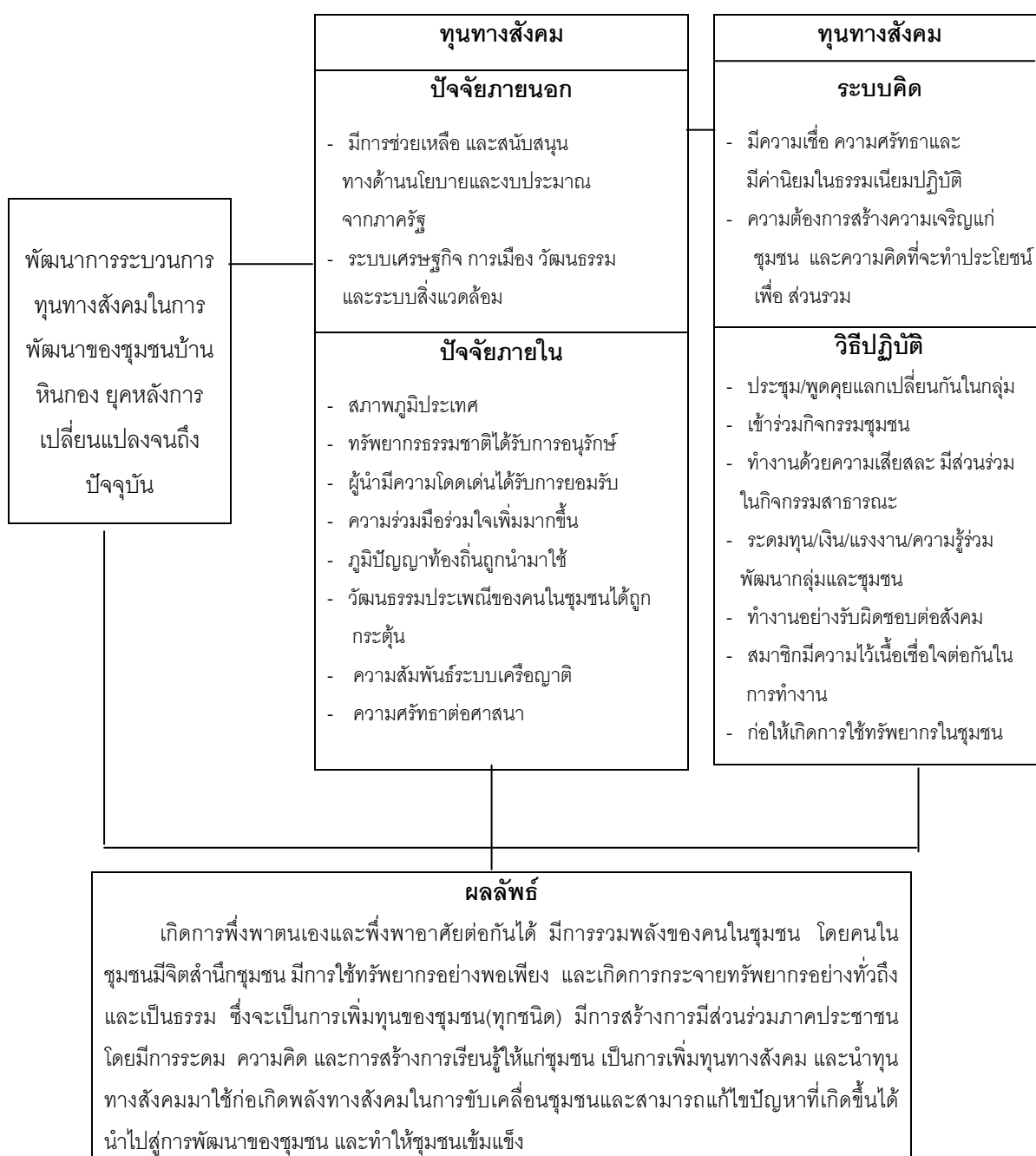
ในเรื่องของวัฒนธรรม ประเพณี ในช่วงนี้พบว่ามีการเข้าร่วมกิจกรรมน้อยลง ความถี่ในการเข้าวัดลดลงอย่างเห็นได้ชัด อันเนื่องมาจากความเร่งรีบในชีวิตประจำวันของตนเองที่ต้องออกไปประกอบอาชีพนอกชุมชน

ซึ่งจะเห็นได้ว่ากระบวนการทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นในระยะนี้ ยังคงปรากฏออกมาในรูปแบบที่เป็นกระบวนการ แต่ระบบคิดที่เป็นตัวทุนทางสังคมนั้นได้เปลี่ยนไป แม้ว่าสภาพแวดล้อมและทรัพยากรท้องถิ่นจะยังมีความอุดมสมบูรณ์เป็นทุนทางทรัพยากรที่ดีในการทำการผลิตเพื่อดำรงชีพ แต่ปัจจัยภายในและภายนอกที่เข้ามากกระทบกับชุมชนนั้น ได้ทำให้ระบบคิดของชุมชนนั้นเปลี่ยนไป ความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ในด้านต่าง ๆ ลดลงไปมาก การช่วยเหลือกันในอดีตที่เคยมีมากลดลง คนในชุมชนเป็นหนี้สินมากขึ้น และส่งผลให้พลังทางสังคมที่จะขับเคลื่อนชุมชน ทำให้ชุมชนไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้เหมือนอย่างที่เป็นในอดีต

3. กระบวนการทุนทางสังคมในการพัฒนาของชุมชนบ้านหินกองยุคหลังการเปลี่ยนแปลงมาจนถึงปัจจุบัน

แผนภูมิที่ 4.6

กระบวนการทุนทางสังคมในการพัฒนาของชุมชนบ้านหินกองยุค
หลังการเปลี่ยนแปลงมาจนถึงปัจจุบัน



ด้วยปัญหาที่มากมายที่ทับซ้อนกันอยู่ในชุมชนนี้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาทางด้านอาชีพ ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และทวีความรุนแรงขึ้น การแก้ไขปัญหามาดังกล่าวจะไม่ทันการณ์ ชาวชุมชนหมู่บ้านหินกองจึงได้ระดมความคิดเพื่อค้นหาแนวทางใหม่ โดยการนำของผู้นำทางการและทางธรรมชาติในขณะนั้น เพื่อพบปะพูดคุยในการที่จะแก้ไขปัญหาร่วมกัน และด้วยการประสานงานระหว่างคนในชุมชนด้วยตนเองและจากการสนับสนุนจากปัจจัยภายนอก ทำให้คนในชุมชนมีวิถีคิด โดยอาศัยความเชื่อและความศรัทธา และการมีค่านิยมในธรรมเนียมการปฏิบัติ เป็นการเชื่อและศรัทธาว่า การทำบุญจะนำมาซึ่งสิ่งดี ๆ ในชีวิต การทำประโยชน์ให้กับส่วนรวมจะนำมาซึ่งความสุขใจ และเมื่อสิ่งที่ทำนั้นเกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ยิ่งทำให้ความสุขใจนั้น เกิดเป็นความภาคภูมิใจ การยอมรับ และการไว้วางใจ อีกทั้งเป็นการสร้างศรัทธาให้กับตนเองและคนในชุมชนให้สูงขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการทุนทางสังคมที่ก่อให้เกิดพลังได้อย่างมหาศาล และด้วยทุนเดิมที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ จึงก่อให้เกิดความไว้นื้อเชื่อใจ ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน มีความรัก และจริงใจซึ่งกันและกัน เป็นพลังที่จะก่อให้เกิดความต้องการที่จะสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนร่วมกัน และมีความคิดที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ทั้งนี้ระบบคิดต่าง ๆ จะนำไปสู่การปฏิบัติ โดยมีการประชุมพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่มหรือในชุมชน มีการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่คนในชุมชน มีการทำงานที่เสียสละและมีจิตสาธารณะในกิจกรรมที่ทำ ตลอดทั้งยังเป็นการก่อให้เกิดการระดมทุน คน เงิน แรงงาน ความรู้ ฯลฯ เพื่อการพัฒนากลุ่มและชุมชน มีการทำงานที่มีจิตสำนึกชุมชน รับผิดชอบต่อชุมชน เป็นการสร้างความไว้นื้อเชื่อใจในการปฏิบัติงาน และยังเป็นการใช้ทรัพยากรภายในชุมชนอย่างพอเพียง ในการนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยภายนอกเพื่อการดำเนินงานกลุ่ม หรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน การสนับสนุนหรือช่วยเหลือจากภาครัฐ เช่น การให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ สร้างการเรียนรู้ให้เกิดในชุมชน การให้การสนับสนุนงบประมาณกลุ่มหรือชุมชนด้วยการมีงบประมาณในการสร้างสาธารณูปโภค, งบประมาณในการสนับสนุนที่ทำการกลุ่มแปรรูปหัตถ์จักสาน, งบประมาณให้การสนับสนุนสร้างลานตากหัตถ์จักสาน, งบประมาณในการสร้างสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ให้กับกลุ่มปลูกผัก ฯลฯ จึงทำให้เกิดการบริหารจัดการกลุ่มหรือชุมชนให้เข้มแข็งขึ้นจากเดิม และต้องการให้คนในชุมชนนั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างจิตสำนึกบ้านเกิด พร้อมทั้งสร้างพลังที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน และสร้างเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน

ผลลัพธ์ที่ได้คือ ทำให้คนในชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเองได้ และเกิดการพึ่งพาอาศัยต่อกันได้ เป็นการรวมพลังของคนในชุมชน สร้างจิตสำนึกชุมชนให้กับสมาชิกในชุมชน เป็น

การใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างพอเพียง อีกทั้งยังเป็นการกระจายทรัพยากรอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ก่อให้เกิดการระดมความคิดและปัญญา รวมทั้งเป็นการเพิ่มทุนทุกชนิดให้กับชุมชน ผลลัพธ์ที่ได้นี้เป็นการเพิ่มทุนทางสังคม ก่อให้เกิดพลังทางสังคมในการขับเคลื่อนชุมชน นำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป